

MARŠALOVI OTOCI PROTIV NUKLEARNIH VELESILA – JE LI DOŠLO VRIJEME ZA NUKLEARNO RAZORUŽANJE?*

Hana Fiala**

Matko Sanjin Jovanović***

Helena Lijović****

Tomislav Tot*****

Stručni rad

UDK: 341.67:341.64(966.4)

341.64:620.9(966.4)

Rad primljen: 10. studenoga 2019.

Rad prihvaćen: 28. prosinca 2019.

Sažetak

U nedavno okončanim postupcima pokrenutim od strane Maršalovih Otoka protiv tri nuklearne sile – Indije, Pakistana i Ujedinjene Kraljevine, Međunarodni sud je imao priliku odlučiti o pitanju postoji li obveza na nuklearno razoružanje u međunarodnom običajnom pravu te o sadržaju te obveze. Međutim, postupci su okončani već u prethodnoj fazi postupka, zaključkom Međunarodnog suda da između države tužiteljice i tri tužene

---

* Rad je temeljen na istoimenom radu autora izrađenom pod mentorstvom prof. dr. sc. Maje Seršić i nagrađenom Rektorovom nagradom Sveučilišta u Zagrebu za ak. god. 2017./2018.

** Hana Fiala, mag. iur.

*** Matko Sanjin Jovanović, mag. iur., e-mail: matkosanjin.jovanovic@gmail.com

**** Helena Lijović, mag. iur.

***** Tomislav Tot, mag. iur.

države ne postoji „spor“ o kojem bi Sud bio nadležan odlučiti. Međutim, presude Suda potaknule su rasprave o pitanju postoji li takva obveza u međunarodnom običajnom pravu i zasigurno dovele do napretka u području nuklearnog razoružanja, pospješujući usvajanje novog Ugovora o zabrani nuklearnog oružja u srpnju 2017. godine. Rad započinjemo analizom prakse država i njihove pravne svijesti (opinio iuris) kako bismo pokušali dokazati postojanje obveze na nuklearno razoružanje, koja se iz članka VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja postupno razvila i u sadržajno identičnu obvezu međunarodnog običajnog prava. Zatim argumentiramo da je takva obveza, zbog svoje važnosti, ujedno i obveza erga omnes karaktera, čiju su zaštitu pred međunarodnim pravosudnim tijelima, u slučaju povrede, ovlaštene zahtijevati sve države u međunarodnoj zajednici. Nastavljamo s analizom presude u postupku između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine te se kritički osvrćemo na određene sporne zaključke Suda, analizirajući njihove potencijalno negativne posljedice na buduće slučajeve pred Sudom. Konačno, ispitujeemo mogućnost primjene, tzv. monetary gold načela u navedenim postupcima, odgovarajući na pitanje može li Međunarodni sud uopće odlučivati o pitanju nuklearnog razoružanja bez istovremenog sudjelovanja svih zainteresiranih stranaka u postupku.

Ključne riječi: *običajnopravna narav obveze na nuklearno razoružanje, erga omnes obveze, postojanje spora, monetary gold načelo, Međunarodni sud.*

1. UVOD

Od 1946. do 1958. godine, Sjedinjene Američke Države provele su 67 pokusa nuklearnim oružjem različite eksplozivne snage na području Republike Maršalovi Otoci (dalje: Maršalovi Otoci). Štetne posljedice testiranja na stanovništvo i ekosustav Maršalovih Otoka nastavljaju se i danas. U travnju 2014. godine, Maršalovi Otoci su pred Međunarodnim sudom (dalje: Međunarodni sud; Sud) u Den Haagu podnijeli tužbe protiv devet država koje posjeduju nuklearno oružje zbog povrede obveza sadržanih u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i odgovarajućih obveza međunarodnog običajnog prava. Maršalovi Otoci tvrdili su da devet država koje posjeduju nuklearno oružje - Sjedinjene Američke Države, Ruska Federacija (dalje: Rusija), Ujedinjena Kraljevina Velike

Britanije i Sjeverne Irske (dalje: Ujedinjena Kraljevina), Narodna Republika Kina (dalje: Kina), Republika Francuska (dalje: Francuska), Republika Indija (dalje: Indija), Država Izrael (dalje: Izrael), Islamska Republika Pakistan (dalje: Pakistan) i Demokratska Narodna Republika Koreja (dalje: Sjeverna Koreja), nisu ispunile obveze vođenja pregovora u dobroj vjeri o efektivnim mjerama koje se odnose na prestanak utrke u nuklearnom naoružanju i na nuklearno razoružanje, sadržane u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i odgovarajuće obveze međunarodnog običajnog prava. Maršalovi Otoci su tvrdili da navedene obveze imaju *erga omnes* karakter, odnosno da je riječ o obvezama koje, zbog svoje važnosti, postoje prema cijeloj međunarodnoj zajednici. Do postupka u parnicama došlo je u samo tri slučaja. Naime, samo su Ujedinjena Kraljevina, Indija i Pakistan prihvatile nadležnost Međunarodnog suda prihvaćanjem fakultativne (dispozitivne) klauzule, kojom države jednostranom izjavom preuzimaju obvezu da se podvrgavaju nadležnosti Suda u sporovima o određenim pitanjima. Izjave se odnose na vrste sporova koji se navode u čl. 36. st. 2. Statuta Međunarodnog suda. To su: „*svi pravni sporovi što se odnose na: a) tumačenje nekog međunarodnog ugovora; b) svako pitanje međunarodnog prava; c) postojanje svake činjenice koja bi, ako se ustanovi, tvorila povredu međunarodne obveze; d) prirodu ili opseg zadovoljenja koje valja dati za povredu međunarodne obveze*“. Sve tri države podnijele su prethodne prigovore. U skladu s čl. 79. st. 1. Poslovnika Suda, podnijele su i prigovore na nadležnost suda i prigovore na prihvatljivost tužbe. U listopadu 2016. godine, Međunarodni sud je uvažio prethodne prigovore triju država i izrekao da ne može nastaviti s odlučivanjem u glavnoj stvari. U sporu između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, Sud je zaključio da ne postoji spor između dvije države i da posljedično Sud nema nadležnost u sporu. S obzirom na to da je došlo do podjele glasova (8-8), odlučio je glas predsjednika Suda, suca Abrahama. Po prvi put u gotovo sto godina sudovanja Međunarodnog suda i njegovog prethodnika – Stalnog suda međunarodne pravde, između država u Palači pravde u Den Haagu, Sud je odbio odlučiti o meritumu na temelju nepostojanja spora. U postupcima između Maršalovih Otoka i Indije te Maršalovih Otoka i Pakistana, rezultat glasovanja je bio nešto drugačiji, ali s jednakim ishodom. Sud je odbio nastaviti odlučivati o meritumu zbog nepostojanja spora između države tužiteljice i tuženih država. Argumentacija Suda ovoga je puta bliska argumentaciji u sporu između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine. Naime, Sud odstupa od svoje dotadašnje prakse i uvodi novi kriterij koji mora biti ispunjen da bi spor između stranaka

postojao – svijest tužene stranke da su pogledi tužitelja suprotni njezinima. U svojoj jurisprudenciji, Sud spor definira kao neslaganje o pravnom i činjeničnom pitanju, odnosno kao sukob pravnih mišljenja ili interesa između stranaka. Uvođenje novog formalnog kriterija za postojanje spora ima barem dvije negativne implikacije. Pravno, otežava pristup Međunarodnom sudu. Politički, čini ponovno odlučivanje Suda o nuklearnom razoružanju gotovo nemogućim. Presude Suda kritizirane su i u literaturi i od strane samih sudaca Suda. U sporu između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, čak šest sudaca imalo je odvojena mišljenja u kojima oštro kritiziraju odluku Suda glede nepostojanja spora. Bitno je naglasiti da su suci Crawford i Tomka bili mišljenja da spor između dvije stranke postoji, a kao jedini prethodni prigovor, koji bi mogao utjecati na nemogućnost Suda da odlučuje o tužbenim zahtjevima Maršalovih Otoka, ističu, tzv. *monetary gold* načelo. Sve tri države prigovorile su na prihvatljivost tužbe isticanjem *monetary gold* načela. Naglasile su da Sud ne može odlučivati u sporu jer ostale države koje posjeduju nuklearno oružje nisu prihvatile jurisdikciju Suda. Sutkinja Xue u svojoj izjavi i sudac Bhandari u svojem posebnom mišljenju, tvrdili su da je *monetary gold* načelo primjenjivo na spor između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine. No, Sud o načelu nije odlučivao jer nije došlo do pismenog postupka u glavnoj stvari.

U ovom radu, autori će se baviti dokazivanjem da obveza nuklearnog razoružanja ima karakter međunarodnog običajnog prava, da osim toga ima i značaj *erga omnes* obveze, zatim će kritički pristupiti argumentaciji Suda o nepostojanju spora o nuklearnom oružju i razoružanju te argumentirati neprimjenjivost *monetary gold* načela glede nuklearnog razoružanja.

2. POVREDA UGOVORNE OBVEZE I OBVEZE MEĐUNARODNOG OBIČAJNOG PRAVA NA NAUKLEARNO RAZORUŽANJE

U postavljenim tužbenim zahtjevima protiv devet država koje posjeduju nuklearno oružje, Maršalovi Otoci tvrdili su da devet država nije ispunilo ugovorne obveze sadržane u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja

i odgovarajuće obveze međunarodnog običajnog prava.¹ Riječ je o obvezama vođenja pregovora u dobroj vjeri o efektivnim mjerama koje se odnose na prestanak utrke u nuklearnom naoružanju i na nuklearno razoružanje.² Ovaj odjeljak fokusira se na sadržaj ugovorne obveze i odgovarajuće obveze međunarodnog običajnog prava na vođenje pregovora u dobroj vjeri o efektivnim mjerama koje se odnose na nuklearno razoružanje.

Ugovor o neširenju nuklearnog oružja potpisan je 1968. godine, a stupio je na snagu 1970. godine.³ Činjenica da je navedeni Ugovor prihvatilo 190 država stranaka ukazuje na to da je ugovor gotovo univerzalno prihvaćen u međunarodnoj zajednici.⁴ Samo pet država svijeta nisu stranke ugovora - Indija, Izrael, Sjeverna Koreja, Pakistan i Južni Sudan. Pet od devet tuženih država koje posjeduju nuklearno oružje (Francuska, Kina, Rusija, Sjedinjene Američke Države, Ujedinjena Kraljevina) stranke su Ugovora o neširenju nuklearnog oružja. Kao stranke ugovora vezane su obvezama sadržanima u čl. VI., koji propisuje: „*Svaka od ugovornih stranaka obvezuje se voditi pregovore u dobroj vjeri o efektivnim mjerama koje se odnose na prestanak utrke u nuklearnom naoružanju u ranoj fazi i na nuklearno razoružanje i na opće i potpuno razoružanje pod strogom i učinkovitom međunarodnom kontrolom*“.⁵

2.1. Sadržaj ugovorne obveze i obveze međunarodnog običajnog prava na nuklearno razoružanje

Autori smatraju da se obveza vođenja pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju sadržana u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja razvila, od stupanja ugovora na snagu 1970. godine, u obvezu međunarodnog običajnog prava. Kao takva, obvezuje sve države u

---

¹ Decision of the International Court of Justice in the Nuclear Arms Race Case, <http://www.harvardilj.org/2016/11/decision-of-the-international-court-of-justice-in-the-nuclear-arms-race-case/>, 1. svibnja 2018.

² *Ibid.*

³ Ugovor o neširenju nuklearnog oružja, 1. srpnja 1968., 729 UNTS 161.

⁴ United Nations Office for Disarmament Affairs, Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, Status of the Treaty, <http://disarmament.un.org/treaties/tnpt>, 1. svibnja 2018.

⁵ Ugovor o neširenju nuklearnog oružja, *op. cit.* u bilj. 3, čl. VI.

međunarodnoj zajednici, ne samo ugovorne stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja.

U svom Savjetodavnom mišljenju o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja iz 1996. godine, Međunarodni sud je jednoglasno zauzeo stajalište da postoji obveza na vođenje pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju i na zaključenje pregovora o nuklearnom razoružanju.⁶ Nadalje, Međunarodni sud je zaključio da ta dvostruka obveza, na vođenje i na zaključenje pregovora, nije samo obveza postupanja, nego i obveza postizanja preciznog rezultata – nuklearnog razoružanja u svim njegovim aspektima, i to vođenjem pregovora u dobroj vjeri.⁷ U skladu sa zaključkom Suda, obveza vođenja pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju, sadržana u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i odgovarajuća obveza međunarodnog običajnog prava, sadrže ujedno i *pactum de negotiando* i *pactum de contrahendo*. *Pactum de negotiando* jest sporazum kojim se stranke obvezuju voditi pregovore s namjerom sklapanja budućeg ugovora,⁸ dok je *pactum de contrahendo* sporazum kojim se stranke obvezuju sklopiti budući ugovor.⁹

Zaključno, sadržaj obveze vođenja pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju, sadržane u članku VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i sadržaj odgovarajuće obveze međunarodnog običajnog prava, jest obveza država na vođenje pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju i zaključenje pregovora sklapanjem ugovora o nuklearnom razoružanju, radi postizanja preciznog cilja – nuklearnog razoružanja u svim njegovim aspektima.¹⁰

---

⁶ Savjetodavno mišljenje o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, CIJ Recueil 1996, paragraf 105F.

⁷ *Ibid.*, Paragrafi 99. – 100.

⁸ Owada, Hisashi, „*Pactum de contrahendo, pactum de negotiando*“, u: Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2004., paragraf 5.

⁹ *Ibid.*, paragraf 3.

¹⁰ Joyner, D. H., *Interpreting the Nuclear Non-Proliferation Treaty*, Oxford University Press, Oxford, 2011., str. 99.

2.2. Obveza na vođenje pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju

Glede obveze pregovaranja, *pactum de negotiando*, Međunarodni sud je u svojoj jurisprudenciji naglasio da pregovori moraju biti smisleni.¹¹ Stranke su obvezne voditi pregovore s namjerom njihova zaključenja, sam formalni proces vođenja pregovora nije dovoljan.¹² Prema Rezoluciji 53/101 Opće skupštine Ujedinjenih naroda iz 1998. godine,¹³ stranke su dužne voditi pregovore u skladu s međunarodnim pravom i na način koji omogućuje postizanje zadanog cilja pregovora, kao i suzdržati se od postupanja koje može narušiti vođenje pregovora i postizanje cilja pregovora.¹⁴

Zaključno, u skladu s čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, sve ugovorne stranke obvezane su na vođenje pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju i to radi postizanja preciznog cilja – nuklearnog razoružanja u svim njegovim aspektima. U nastavku će autori dokazati da istovjetna obveza postoji i u međunarodnom običajnom pravu za sve države.

2.3. Međunarodno običajno pravo kao izvor međunarodnog prava

Maršalovi Otoci pokrenuli su postupak protiv devet država koje posjeduju nuklearno oružje na temelju njihove navodne povrede obveza sadržanih u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, ali i odgovarajućih obveza međunarodnog običajnog prava. U svojim tužbama i pripremnim podnescima tvrdili su da je obveza na vođenje pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju, sadržana u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, od stupanja ugovora na snagu 1970. godine, prerasla u obvezu običajnog međunarodnog prava.

Naime, od devet tuženih država koje posjeduju nuklearno oružje, četiri države nisu stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i, u skladu s

---

¹¹ Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora, CIJ Recueil 1969, paragraf 85.

¹² *Ibid.*

¹³ Rezolucija 53/101 Opće skupštine Ujedinjenih naroda, Načela i smjernice za međunarodne pregovore, A/RES/53/101 (20. siječnja 1999.).

¹⁴ *Ibid.*, paragraf 2.

Bečkom konvencijom o pravu međunarodnih ugovora, ne mogu biti vezane odredbama Ugovora o neširenju nuklearnog oružja. Prema čl. 34. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. godine: „Ugovor ne stvara ni obveze ni prava za treću državu bez njezina pristanka“.¹⁵ U sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora iz 1969. godine, Međunarodni sud izrekao je da pravilo međunarodnog običajnog prava po samoj svojoj prirodi ima jednaku snagu za sve članove u međunarodnoj zajednici.¹⁶ Obveza međunarodnog običajnog prava na vođenje pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju, koja se kao takva razvila iz čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, obvezuje i četiri države u međunarodnoj zajednici koje nisu stranke spomenutog ugovora, a koje posjeduju nuklearno oružje – Indiju, Izrael, Pakistan i Sjevernu Koreju.

Čl. 38. st. 1. Statuta Međunarodnog suda općenito se smatra najmjerodavnijim izrazom izvora međunarodnog prava.¹⁷ Prema istom članku Statuta Međunarodnog suda, međunarodni običaj definiran je kao dokaz opće prakse, prihvaćene kao pravo (čl. 38. st. 1. t. b). Time Statut Međunarodnog suda određuje da se međunarodni običaj sastoji od objektivnog elementa (opća praksa) i subjektivnog elementa (prihvaćena kao pravo).¹⁸ U svojoj jurisprudenciji, Međunarodni sud je više puta potvrdio da, za nastanak međunarodnog običaja, objektivni i subjektivni element moraju postojati – praksa država i pravna svijest koja prati praksu

---

¹⁵ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, 23. svibnja 1969., 1155 UNTS 331, čl. 34.

¹⁶ Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog Mora, *op. cit.* u bilj. 11, paragraf 63

¹⁷ Report of the International Law Commission on the work of its Sixty-fifth session, 6 May – 7 June, 8 July – 9 August 2013, *General Assembly, Official Records, Sixty-fifth session, A/CN.4/663*, t.29.

¹⁸ Povelja Ujedinjenih Naroda i Statut Međunarodnog suda pravde, 24. Listopada 1945., Can. TS 1945 No. 7.

država.¹⁹ Pravna svijest koja prati praksu država ili prihvaćenost kao pravo, element je koji se uobičajeno naziva *opinio juris*.²⁰

U sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora iz 1969. godine, Međunarodni sud je izrekao da nastanak međunarodnog običajnog prava ovisi o postojanju opsežne i gotovo ujednačene prakse država.²¹ Pritom, akti koji čine takvu praksu moraju se izvoditi na način da dokazuju postojanje uvjerenja o tome da je upravo takvo postupanje nametnuto pravnom normom.²² Potrebu postojanja dvaju elementa Međunarodni sud ističe i u presudama u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Libije i Malte iz 1985. godine²³ te sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve između Nikaragve i Sjedinjenih Američkih Država iz 1986. godine,²⁴ te u Savjetodavnom mišljenju o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja iz 1996. godine.²⁵

Da bi nastalo pravilo međunarodnog običajnog prava, mora postojati opća praksa, odnosno praksa država, s obzirom na to da su države primarni subjekti međunarodnog prava.²⁶ Praksa država jest objektivni, materijalni element pravila međunarodnog običajnog prava.²⁷ Međutim, da bi praksa

---

¹⁹ Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog Mora, *op. cit.* u bilj. 11, paragraf 77.; Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Libije i Malte, CIJ Recueil 1985, paragraf 27; Presuda Suda u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve između Nikaragve i Sjedinjenih Američkih Država, CIJ Recueil 1986, paragraf 183.; Presuda Suda u sporu o imunitetu države od sudskih postupaka sudova druge države između Njemačke i Italije (s Grčkom koja intervenira), CIJ Recueil 2012, paragraf 55.

²⁰ Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo I*, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 18.

²¹ Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora, *op. cit.* u bilj. 11, paragraf 74.

²² *Ibid.*, paragraf 77.

²³ Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Libije i Malte, *op. cit.* u bilj. 19, paragraf 27.

²⁴ Presuda Suda u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve između Nikaragve i Sjedinjenih Američkih Država, *op. cit.* u bilj. 19, paragrafi 183, 184.

²⁵ Savjetodavno mišljenje o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, *op. cit.* u bilj. 6, paragraf 64.

²⁶ Report of the International Law Commission on the work of its Sixty-sixth session, 5 May – 6 June, 7 July – 8 August 2014, General Assembly, Official Records, Sixty-sixth session, A/CN.4/672, t. 33.

²⁷ *Ibid.*, t. 32.

bila relevantna za nastanak međunarodnog običajnog prava, mora biti moguće pripisati takvu praksu državi.²⁸ Prema čl. 4. Nacrta članaka o odgovornosti država za međunarodno protupravne čine (dalje: Nacrt), do pripisivanja djelovanja pojedinca ili grupe državi će doći ako se radi o djelovanju državnih organa, bez obzira na njihovu funkciju ili položaj u sustavu državne vlasti.²⁹ U tom smislu, relevantni kao praksa država mogu biti različiti postupci izvršne, zakonodavne, sudbene ili druge vlasti.³⁰

Kao dokaz prakse država, uzimaju se u obzir različite činjenice. Primjerice, fizičko djelovanje države poput prolaska preko teritorija³¹ ili provođenje atmosfernih nuklearnih pokusa,³² akti izvršne vlasti poput službenih izjava vlade³³ te stavovi država izneseni pred nacionalnim ili međunarodnim sudovima.³⁴ Konačno, kao dokaz prakse država mogu poslužiti i diplomatski akti i dopisivanje,³⁵ zakonodavni akti³⁶ te presude nacionalnih sudova.³⁷

---

²⁸ Report of the International Law Commission on the work of its Fifty-third session, 23 April – 1 June, 2 July – 10 August 2001, *General Assembly, Official Records, Fifty-six session, Supplement No. 10 (A/56/10)*, čl. 4.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Report of the International Law Commission on the work of its Sixty-sixth session, *op. cit.* u bilj. 26, t. 34.

³¹ Presuda Suda u sporu o pravu prolaska preko indijskog područja (Goa) između Portugala i Indije, CIJ Recueil 1960, str. 120.

³² Presuda Suda u sporu o nuklearnim testovima između Australije i Francuske, CIJ Recueil 1974, str. 305.

³³ Posebno mišljenje suca Ranjeva uz Savjetodavno mišljenje o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, CIJ Recueil 1996, str. 295.; Posebno mišljenje suca Ammouna uz Presudu Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog Mora, CIJ Recueil 1969, str. 104.; Posebno mišljenje suca Jessupa uz Presudu Suda u slučaju *Barcelona Traction*, CIJ Recueil 1970, str. 197.

³⁴ Presuda Suda u sporu o imunitetu države od sudskih postupaka sudova druge države, *op. cit.* u bilj. 19, paragraf 55.

³⁵ Posebno mišljenje suca Jessupa uz Presudu Suda u slučaju *Barcelona Traction*, *op. cit.* u bilj. 33, str. 197.; Posebno mišljenje suca Ammouna uz Presudu u slučaju *Barcelona Traction*, CIJ Recueil 1970, str. 299.

³⁶ Odvojeno mišljenje *ad hoc* suca Gaje uz Presudu Suda u sporu o imunitetu države od sudskih postupaka sudova druge države, CIJ Recueil 2012, paragraf 3.

³⁷ Report of the International Law Commission on the work of its Sixty-sixth session, *op. cit.* u bilj. 26, t. 41(e).

3. OBVEZA NA NUKLEARNO RAZORUŽANJE – DIO MEĐUNARODNOG OBİČAJNOG PRAVA

Maršalovi Otoci tvrdili su u svojim tužbama i pripremnim podnescima da se obveza na vođenje pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju, sadržana u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, razvila u obvezu međunarodnog običajnog prava.

3.1. Praksa država glede obveze međunarodnog običajnog prava na nuklearno razoružanje

Ugovor o neširenju nuklearnog oružja trenutno ima 190 država stranaka. Usporedbe radi, 193 države svijeta su države članice Ujedinjenih naroda. Uzevši u obzir da je praksa država u vezi s međunarodnim ugovorima najvažniji i najučestaliji dokaz postojanja prakse država kao elementa međunarodnog običajnog prava³⁸ te gotovo univerzalnu prihvaćenost Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, prema mišljenju autora ovog rada, postoji opća praksa država u pogledu običajnopravne obveze na nuklearno razoružanje.

Nadalje, u pogledu čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, Međunarodni sud je u Savjetodavnom mišljenju o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja iz 1996. godine jednoglasno odlučio da postoji obveza na vođenje pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju i na zaključenje pregovora o nuklearnom razoružanju.³⁹ Odluka je potvrda shvaćanja Međunarodnog suda da obveza na nuklearno razoružanje obvezuje sve države u međunarodnoj zajednici, kao pravilo međunarodnog običajnog prava. Naime, Međunarodni sud nije ograničio obvezu u smislu da se ona odnosi samo na države stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, već je odlučio da postoji općenita obveza vođenja pregovora u dobroj vjeri o nuklearnom razoružanju. Štoviše, u svojoj Izjavi uz Savjetodavno mišljenje iz 1996. godine, predsjednik Međunarodnog suda Mohammed Bedjaoui naveo je da nije nerazumno zaključiti da je dvostruka obveza na vođenje pregovora u dobroj vjeri i postizanje

---

³⁸ Pellet, Alain, „Article 38“, str. 751.

³⁹ Savjetodavno mišljenje o prijetnji ili upotrebi nuklearnog oružja, *op. cit.* u bilj. 6, paragraf 105F.

preciznog rezultata – nuklearnog razoružanja, stekla običajnopравни karakter.⁴⁰

3.2. Praksa država čiji su interesi posebno pogođeni

U sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora iz 1969. godine, Međunarodni sud izrekao je da, kako bi nastalo novo pravilo međunarodnog običajnog prava, praksa država mora, između ostalog, obuhvaćati praksu onih država čiji su interesi posebno pogođeni.⁴¹ Koje su to države čiji su interesi posebno pogođeni ovisi o pravilu za koje se tvrdi da je običajnopravnog karaktera.⁴² U kontekstu obveze na nuklearno razoružanje, prema stajalištu autora ovog rada, posebno pogođene države jesu države koje posjeduju nuklearno oružje. Upravo te države morale bi postići precizan cilj – nuklearno razoružanje u svim njegovim aspektima.

Svih pet nuklearnih država, prepoznatih takvima u čl. IX. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, jesu stalne članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda. Njihovo glasanje u korist Rezolucije 984⁴³ i Rezolucije 1887⁴⁴ Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, koje potiču i pozivaju sve države u međunarodnoj zajednici, a ne samo države stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, na vođenje pregovora u dobroj vjeri na nuklearno razoružanje, mora se razumjeti kao praksa tih država u pogledu običajnopravne obveze na nuklearno razoružanje. Obje navedene rezolucije prihvaćene su jednoglasno, a u korist Rezolucije 1887 glasalo je 14 poglavara država, uključujući predsjednike Sjedinjenih Američkih Država, Rusije, Francuske i Kine te premijera Ujedinjene Kraljevine.⁴⁵ Glasanje stalnih članica Vijeća sigurnosti za rezolucije koje pozivaju sve države na vođenje pregovora o nuklearnom razoružanju dokazuje da, čak i među stalnim članicama Vijeća sigurnosti, postoji stav da obveza

---

⁴⁰ Izjava predsjednika Suda Bedjaouija uz Savjetodavno mišljenje Suda o zakonitosti prijeteće ili upotrebe nuklearnog oružja, CIJ Recueil 1996, paragraf 23.

⁴¹ Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora, *op. cit.* u bilj. 11, paragraf 73.

⁴² Report of the International Law Commission on the work of its Sixty-sixth session, *op. cit.* u bilj. 26, t. 54.

⁴³ SC Res. 984, S/RES/984 (11. travnja 1995.), paragraf 8.

⁴⁴ SC Res. 1887, S/RES/1887 (24. rujna 2009.), paragraf 5.

⁴⁵ SC Resolution 1887: Packaging Nonproliferation and Disarmament at the United Nations, <http://www.nti.org/analysis/articles/unsc-resolution-1887/>, 3. svibnja 2018.

sadržana u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja obvezuje sve države u međunarodnoj zajednici kao pravilo međunarodnog običajnog prava. Drugim riječima, ovakav stav stalnih članica Vijeća sigurnosti dokazuje da je obveza sadržana u čl. VI. obvezujuća bez obzira na Ugovor o neširenju nuklearnog oružja.

U Odvojenom mišljenju uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih otoka i Ujedinjene Kraljevine iz 2016. godine, sudac Cançado Trindade izjavio je da glasanje za spomenute rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, zato što pozivaju sve države, a ne samo države stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, ukazuje na postojanje prakse država koje glasaju za rezolucije u vezi s pravilom međunarodnog običajnog prava na nuklearno razoružanje.⁴⁶

3.3. Praksa država koje nisu stranke međunarodnog ugovora

Nadalje, u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora iz 1969. godine, Međunarodni sud uvodi još jedan preduvjet koji mora biti ispunjen kako bi se iz puke ugovorne obveze razvilo pravilo međunarodnog običajnog prava. U tom je kontekstu, prema Sudu, ključna praksa država koje nisu stranke određenog ugovora. Naime, kada je utvrđivao je li se čl. 6. Konvencije o epikontinentalnom pojasu iz 1958. godine razvio u međunarodno običajno pravo, Međunarodni sud nije uzeo u obzir praksu država stranaka Konvencije o epikontinentalnom pojasu, naglasivši da te države postupaju upravo (ili potencijalno) primjenjujući spomenutu Konvenciju, te da se iz takvog njihovog postupanja ne može izvesti zaključak o postojanju pravila međunarodnog običajnog prava.⁴⁷ Slijedeći navedenu smjernicu, za nastanak pravila međunarodnog običajnog prava na nuklearno razoružanje, ključna je praksa država koje nisu stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja – Indije, Izraela, Pakistana i Sjeverne Koreje.

---

⁴⁶ Odvojeno mišljenje suca Cançado Trindadea uz Presudu Suda glede prethodnih prigovora u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, ICJ Recueil 2016, paragraf 63.

⁴⁷ Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora, *op.cit.* (bilj. 11), paragraf 76.

Tako odgovor Indije na podnesak Maršalovih Otoka sadrži dokaze o praksi Indije u pogledu obveze međunarodnog običajnog prava na nuklearno razoružanje. Indija je istaknula da podržava pokretanje pregovora o nuklearnom razoružanju. Tvrdila je da je jedina nuklearna država koja predlaže i glasa za *follow-up* rezolucije Opće skupštine Ujedinjenih naroda i redovito predlaže rezolucije u Općoj skupštini, kojima se poziva na vođenje pregovora o nuklearnom razoružanju.⁴⁸

S obzirom na Sjevernu Koreju, recentni događaji ukazuju na praksu te države u svezi s međunarodnim običajnim pravom na nuklearno razoružanje. Početkom ožujka 2018. godine, predsjednik Sjedinjenih Američkih Država pristao je na susret s Kim Jong-unom, vrhovnim vođom Sjeverne Koreje, kako bi raspravljali o denuklearizaciji Korejskog poluotoka.⁴⁹ Štoviše, 27. travnja 2018. godine održan je povijesni susret vođa dviju Koreja. Kim Jong-un i južnokorejski predsjednik Moon Jae-in održali su *summit* u Panmunjomu te potpisali zajedničku izjavu u kojoj se navodi sljedeća rečenica: “*Južna i Sjeverna Koreja potvrđuju zajednički cilj da potpunom denuklearizacijom stvore Korejski poluotok bez nuklearnog oružja*”.⁵⁰

U srpnju 2017. godine, naponi za nuklearnim razoružanjem dobili su značajan novi poticaj. Naime, Konferencija Ujedinjenih naroda za pregovaranje o pravno obvezujućem instrumentu za zabranu nuklearnog oružja donijela je Ugovor o zabrani nuklearnog oružja.⁵¹ Čak 124 države sudjelovale su u pregovorima, od kojih su 122 glasale za donošenje Ugovora. Iako navedeni Ugovor nije bio sklopljen u vrijeme trajanja postupka između Maršalovih Otoka te Ujedinjene Kraljevine, Indije i Pakistana pred Međunarodnim sudom, pregovaranje i sklapanje ugovora dokaz su prakse velike većine država u međunarodnoj zajednici u vezi s pravilom međunarodnog običajnog prava na nuklearno razoružanje i potvrda postojanja istog.

---

⁴⁸ Odgovor Indije na podnesak Maršalovih otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Indije, 2015, paragraf 8.

⁴⁹ U.S. and North Korea in ‘Detailed’ Talks on Trump-Kim Meeting, South Says, <https://www.nytimes.com/2018/04/11/world/asia/north-korea-trump-kim-jong-un.html>, 3. svibnja 2018.

⁵⁰ The Meeting of Kim Jong-un and Moon Jae-in, <https://www.nytimes.com/2018/04/27/opinion/kim-jong-un-moon-jae-in-talks.html>, 1. svibnja 2018.

⁵¹ Ugovor o zabrani nuklearnog oružja, 7. srpnja 2017., 634 UNTS 281.

3.4. *Opinio juris* država u pogledu obveze međunarodnog običajnog prava na nuklearno razoružanje

U sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve između Nikaragve i Sjedinjenih Američkih Država iz 1986. godine, Međunarodni sud držao je da pristanak države na tekst rezolucije Opće skupštine Ujedinjenih naroda treba shvatiti kao prihvaćanje valjanosti pravila ili seta pravila deklariranih rezolucijom.⁵² Nadalje, Međunarodni sud je naglasio da prihvaćanje rezolucije indicira *opinio juris* države u pogledu pravila međunarodnog običajnog prava.⁵³

Isto je Sud ponovio u Savjetodavnom mišljenju o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja iz 1996. godine.⁵⁴

Od 1996. godine, svake godine, Opća skupština Ujedinjenih naroda donosi *follow-up* rezolucije Savjetodavnom mišljenju o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja iz 1996. godine, pozivajući sve države da istovremeno ispune obvezu sadržanu u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja započinjanjem multilateralnih pregovora radi zaključenja konvencije o nuklearnom oružju, koja bi zabranila razvoj, proizvodnju, testiranje, stvaranje zaliha, prijenos, prijetnju ili upotrebu nuklearnog oružja i koja bi propisala eliminaciju nuklearnog oružja. Rezolucije pozivaju sve države, ne samo države stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, na ispunjenje obveze sadržane u članku VI. Približno dvije trećine država članica Ujedinjenih naroda glasa u korist *follow-up* rezolucija.⁵⁵ Od četiri države koje nisu stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, a koje posjeduju nuklearno oružje, tri uzastopno glasaju za *follow-up* rezolucije.⁵⁶ To su Indija, Pakistan i Sjeverna Koreja.

---

⁵² Presuda Suda u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve, *op. cit.* u bilj. 19, paragraf 188.

⁵³ *Ibid.*, paragraf 191.

⁵⁴ Međunarodni sud izrekao je da rezolucije Opće skupštine, iako nisu pravno obvezujuće, mogu u određenim okolnostima pružiti dokaz nastanka *opinio juris*. Vidi. Savjetodavno mišljenje Suda o zakonitosti upotrebe ili prijetnje nuklearnog oružja, *op. cit.* u bilj. 6, paragraf 70.

⁵⁵ Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, 2014, paragraf 202.

⁵⁶ *Ibid.*

Tablica 1. *Rezultati glasanja za uzastopne godišnje follow-up rezolucije Opće skupštine Ujedinjenih naroda prateće Savjetodavnom mišljenju Suda o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja iz 1996. godine*

Godina	Za-Protiv-Suzdržan
1996.	115-22-32
1997.	116-26-24
1998.	123-25-25
1999.	114-28-22
2000.	119-28-22
2001.	111-29-21
2002.	117-30-24
2003.	124-29-22
2004.	132-29-24
2005.	126-29-24
2006.	125-27-29
2007.	127-27-27

2008.	127-30-23
2009.	124-31-21
2010.	133-28-23
2011.	130-26-23
2012.	135-22-26
2013.	133-24-25
2014.	134-23-23
2015.	137-24-25
2016.	136-25-22
2017.	131-31-18

U Posebnom mišljenju uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine iz 2016. godine, sudac Cançado Trindade istaknuo je da, baš zato što adresiraju sve države, a ne samo države stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, *follow-up* rezolucije ukazuju na postojanje pravne svijesti (*opinio juris*)

kao elementa pravila međunarodnog običajnog prava, koje odgovara obvezi sadržanoj u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja.⁵⁷

Autori ovog rada drže da se, s obzirom na to da postoji opća praksa država i *opinio juris* glede obveze na nuklearno razoružanje sadržane u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, razvila istovjetna obveza međunarodnog običajnog prava.

4. ERGA OMNES ZNAČAJ ČLANKA VI. UGOVORA O NEŠIRENJU NUKLEARNOG ORUŽJA I ODGOVARAJUĆE OBVEZE MEĐUNARODNOG OBIČAJNOG PRAVA NA NUKLEARNO RAZORUŽANJE

U tužbama i pripremnim podnescima Maršalovi Otoci navode da obveza na nuklearno razoružanje sadržana u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja kao i odgovarajuća obveza međunarodnog običajnog prava, ima karakter *erga omnes* obveze te se kao takva duguje cijeloj međunarodnoj zajednici.⁵⁸ Posljedično tomu, Maršalovi Otoci temelje osobnu nadležnost suda – *ius standi in judicio* na povredi čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i odgovarajućeg pravila međunarodnog običajnog prava koji imaju značaj *erga omnes* obveza.⁵⁹

4.1. *Erga omnes* obveze

Pojam *erga omnes* obveza uvodi Sud u presudi u sporu *Barcelona Traction* iz 1970. godine.⁶⁰ U toj presudi Sud utvrđuje postojanje dviju vrsta obveza u međunarodnom pravu. Tako Sud pravi razliku između obveza jedne države koje postoje prema određenoj drugoj državi te *erga omnes* obveza.⁶¹ Za *erga omnes* obveze Sud navodi da su to obveze koje su od velike važnosti za sve države svijeta te kao takve postoje prema

---

⁵⁷ Odvojeno mišljenje suca Caçado Trindadea uz Presudu Suda glede prethodnih prigovora u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 46, paragraf 63.

⁵⁸ Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, *op. cit.* u bilj. 55, paragraf 26.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Presuda Suda u sporu *Barcelona Traction*, CIJ Recueil 1964, str.6.

⁶¹ *Ibid.*, paragrafi 33.-34.

cjelokupnoj međunarodnoj zajednici. Stoga, svaka država svijeta ima pravni interes štiti prava koja proizlaze iz takvih obveza.⁶²

4.2. Obveze na nuklearno razoružanje

U Savjetodavnom mišljenju o zakonitosti prijetnje ili prijetnje nuklearnog oružja iz 1996. godine, Sud je utvrdio da je ispunjenje obveze sadržane u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, kao i odgovarajuće obveze međunarodnog običajnog prava, od iznimne važnosti za cijelu međunarodnu zajednicu.⁶³ U vezi s tim, Sud naglašava posebne karakteristike nuklearnog oružja, imajući u vidu katastrofalne posljedice koje bi nastupile u slučaju nuklearnog napada.⁶⁴

U konačnici, glasovi sudaca bili su podijeljeni te je odlučio glas predsjednika Suda. Tom prilikom predsjednik Suda, sudac Mohammed Bedjaoui, odstupio je od svoje dotadašnje prakse nedavanja izjava, odvojenih ili posebnih mišljenja uz presude te priložio izjavu uz Savjetodavno mišljenje o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja upravo kako bi razjasnio bilo koju moguću nejasnoću u samom Mišljenju.⁶⁵ Naime, on izričito tvrdi da dvostruka obveza vođenja pregovora u dobroj vjeri, kao i konačno postizanje nuklearnog razoružanja, predstavlja obvezu *erga omnes* karaktera, koja se duguje cijeloj međunarodnoj zajednici.⁶⁶

Također, u odvojenom mišljenju uz presudu u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine iz 2016. godine, sudac Cañado Trindade upućuje na noviji rad *International Law Association* (dalje: ILA) u području nuklearnog razoružanja.⁶⁷

---

⁶² *Ibid.*

⁶³ Savjetodavno mišljenje Suda o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, *op. cit.* u bilj. 6, paragraf 103.

⁶⁴ *Ibid.*, paragrafi 35.-36.

⁶⁵ Izjava predsjednika Suda Bedjaouija uz Savjetodavno mišljenje Suda o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, *op. cit.* u bilj. 40, paragraf 23.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Odvojeno mišljenje suca Cañado Trindadea uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 46, paragraf 150.

U pogledu čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, ILA navodi da se radi o obvezi međunarodnog običajnog prava u nastajanju s *erga omnes* karakterom, koja ima utjecaja na cjelokupnu međunarodnu zajednicu, a ne samo na stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja.⁶⁸

U povijesti je nuklearno oružje iskorišteno u dva navrata, u bombardiranjima japanskih gradova Hiroshime i Nagasakija u kolovozu 1945. godine. Posljedice napada bile su katastrofalne te se osjete i danas. Svijet od tada živi u strahu od mogućnosti upotrebe takvog oružja. Autori su mišljenja da, ukoliko bi u budućnosti uistinu došlo do oružanog sukoba koji bi poprimio svjetske razmjere, utoliko bi upotreba nuklearnog oružja bila neizbježna. Kao što je ranije navedeno, posljedice takvog napada bile bi katastrofalne za sveukupno čovječanstvo. Upravo to daje obvezi iz čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja kao i odgovarajućoj obvezi međunarodnog običajnog prava, karakter *erga omnes* obveze, budući da opstanak i budućnost cijele međunarodne zajednice ovisi upravo o pojedinačnom i skupnom ispunjenju obveze na nuklearno razoružanje.

4.3. Procesna posljedica *erga omnes* značaja obveza na nuklearno razoružanje

Povreda *erga omnes* obveza za posljedicu ima pravo svake države – *ius standi in iudicio* – da zahtijeva od Suda da odlučuje o povredi takve obveze. Nacrt članaka o odgovornosti država za međunarodne protupravne čine (dalje u tekstu: Nacrt članaka) Komisije za međunarodno pravo iz 2001. godine, u čl. 48. određuje da je uz povrijeđenu državu svaka država ovlaštena zahtijevati utvrđenje odgovornosti druge države za povredu obveze koja se duguje cjelokupnoj međunarodnoj zajednici.⁶⁹ Komentar Nacrta članaka objašnjava da ta odredba počiva upravo na zaključcima Suda iz presude o sporu *Barcelona Traction* iz 1970. godine.⁷⁰ Iako sami članci ne navode izričito izraz *erga omnes* obveze, komentar članaka objašnjava da je taj izraz namjerno izostavljen te zamijenjen izrazom

---

⁶⁸ Vidi International Law Association Committee: Nuclear Weapons, Non-Proliferation and Contemporary International Law (Second Report: Legal Aspects of Nuclear Disarmament), ILA, Washington Conference, 2014, str. 2.-4.

⁶⁹ Report of the International Law Commission on the work of its Fifty-third session, *op. cit.* u bilj. 28, čl. 48.

⁷⁰ *Ibid.*; Presuda Suda u sporu *Barcelona Traction*, *op. cit.* u bilj. 33, paragraf 33.-34.

„obveze prema cjelokupnoj međunarodnoj zajednici“. ⁷¹ Time je predstavljena srž zaključka Suda iz presude u sporu *Barcelona Traction*. Ujedno se htjela izbjeći česta zabuna s obvezama *erga omnes partes*, koje postoje prema svim strankama određenog ugovora ili konvencije, koje je Sud definirao u presudi u sporu o kaznenom progonu ili izručenju između Belgije i Senegala iz 2012. godine.⁷² Članak također ne daje taksativnu listu obveza takvog karaktera, uz objašnjenje da bi takva lista bila ograničene vrijednosti, s obzirom na evolutivni karakter samog koncepta *erga omnes* obveza.⁷³

Osim u čl. 48. Nacrta, *erga omnes* obveze spominje i u čl. 42. U skladu s čl. 42. Nacrta, povrijeđena država ovlaštena je zahtijevati utvrđenje odgovornosti za povredu obveze koja se duguje njoj pojedinačno, skupini država kojih je ona jedna od ili cjelokupnoj međunarodnoj zajednici.⁷⁴ Komentar Nacrta obveze koje se duguju skupini država kojih je povrijeđena država jedna od te one koje se duguju cjelokupnoj međunarodnoj zajednici, naziva kolektivnim obvezama,⁷⁵ po uzoru na čl. 60. st. 2. t. b. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. godine.⁷⁶ Međutim, čl. 42. Nacrta propisuje dodatni kriterij u slučaju povrede kolektivnih obveza tako što država koja zahtijeva utvrđenje takve povrede mora biti posebno pogođena ili pak povreda mora biti takvog karaktera da iz korijena mijenja položaj svih država prema kojima se duguje u pogledu budućeg ispunjavanja obveze.⁷⁷ Opseg i narav pogođenosti države nije određen te se prosuđuje od slučaja do slučaja u svjetlu predmeta i svrhe primarne obveze. Država će se smatrati

---

⁷¹ Report of the International Law Commission on the work of its Fifty-third session, *op. cit.* u bilj. 28, čl. 48.

⁷² Presuda Suda u sporu o kaznenom progonu ili izručenju između Belgije i Senegala, CIJ Recueil 2012, paragraf 68.-70.

⁷³ Report of the International Law Commission on the work of its Fifty-third session, *op. cit.* u bilj. 28, čl. 48.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, *op. cit.* (bilj. 15); Villiger, M. E., *Commentary on the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2009., t. 744.-745.

⁷⁷ Report of the International Law Commission on the work of its Fifty-third session, *op. cit.* u bilj. 28, čl. 42.

pogođenom ako povredom obveze bude u lošijem položaju od ostalih država prema kojima se ista obveza duguje.⁷⁸

U svojoj jurisprudenciji Sud je u presudama u sporu Jugozapadna Afrika 1966. godine odbio odlučivati u sporu na temelju povrede *erga omnes* obveze.⁷⁹ Postoji mišljenje da je odbijanje odlučivanja u navedenim slučajevima umanjilo povjerenje u Međunarodni sud,⁸⁰ pri čemu se u prilog takvog razmišljanja može navesti da je Sud u narednih petnaest godina presudio u samo deset sporova.⁸¹

Međutim, 2012. godine u sporu o kaznenom progonu ili izručenju između Belgije i Senegala, Sud odstupa od svoje prakse te dopušta tužbu Belgije na temelju povrede *erga omnes partes* obveze sadržane u Konvenciji protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni iz 1984. godine.⁸²

Slijedom takvog postupanja suda, autori zaključuju da je spremnost Suda da odstupi od svoje dotadašnje prakse u slučaju *erga omnes partes* obveze očiti pokazatelj da se u budućnosti može očekivati da Sud prihvati osobnu nadležnost na temelju samih *erga omnes* obveza. U suprotnom, kad se ne bi dopustilo pravo bilo kojoj državi međunarodne zajednice da poduzme korak u zaštiti prava sadržanih u obvezi koja se duguje cjelokupnoj međunarodnoj zajednici, sama obveza gubi na značaju. U tom slučaju javlja se nedopustivi pravni paradoks u kojem normu, koja je od takve važnosti da se duguje cjelokupnoj međunarodnoj zajednici, lišavamo mehanizma putem kojeg se ostvaruje. Time norma postaje prazno slovo na papiru. Autori su mišljenja da je obveza na nuklearno razoružanje, sadržana u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, kao i odgovarajuća obveza običajnog prava, slijedom svega navedenog, neosporno obveza *erga omnes* karaktera. Opstanak civilizacije, okoliša,

---

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Presude Suda u sporovima o Jugozapadnoj Africi između Etiopije i Južne Afrike te Liberije i Južne Afrike, CIJ Recueil 1966, paragraf 88.

⁸⁰ Heyns, Christof, Killander, Magnus, South West Africa/Namibia (Advisory Opinions and Judgements), u: Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2007, paragraf 4.

⁸¹ Vidi: International Court of Justice, Contentious cases, <http://www.icj-cij.org/en/contentious-cases>, 3. svibnja 2018.

⁸² Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, 10. prosinca 1984., 1465 UNTS 85; Presuda Suda u sporu o kaznenom progonu ili izručenju, *op. cit.* u bilj. 72.

zdravlje budućih generacija, kao i budućnost čitavog svijeta ugroženi su mogućnošću upotrebe nuklearnog oružja. Upravo iz tog razloga se obveza na nuklearno razoružanje duguje cjelokupnoj međunarodnoj zajednici. U suprotnom, ostajemo suočeni s mogućnošću nestanka međunarodne zajednice i svijeta kakvog danas poznajemo. Međunarodni sud glavni je zaštitnik prava cjelokupne međunarodne zajednice te je prirodno očekivati da nastupi u svojoj ulozi pri odlučivanju o pitanjima o kojima ovisi budućnost cjelokupnog čovječanstva.

5. (NE)POSTOJANJE SPORA U PRESUDI MEĐUNARODNOG SUDA IZMEĐU MARŠALOVIH OTOKA I UJEDINJENE KRALJEVINE

U dosadašnjoj praksi, Međunarodni sud susreo se s različitim pravnim pitanjima vezanim uz nuklearno oružje u određenom broju slučajeva. Počevši od poznatih slučajeva između Australije i Novog Zelanda kao tužitelja protiv Francuske iz 1973. godine,⁸³ preko dva zahtjeva za savjetodavno mišljenje iz 1990-ih godina prošloga stoljeća,⁸⁴ do najrecentnijih slučajeva između Maršalovih Otoka protiv tri nuklearne sile – Indije, Pakistana i Ujedinjene Kraljevine, svaki od njih izazvao je veliko zanimanje svjetske javnosti i brojne polemike u stručnim krugovima, posebice stoga što, ni u jednom od navedenih slučajeva,⁸⁵ Sud nije imao prilike odlučivati o meritornim pitanjima koja su mu postavljena zbog određenih procesnih nedostataka u prethodnim fazama postupka.

Postupci koje su pokrenuli Maršalovi Otoci 2014. godine po mnogočemu su jedinstveni. Ponajprije, po prvi put u svojoj bogatoj jurisprudenciji, Međunarodni je sud odbio odlučiti o svim tužbenim zahtjevima tužitelja na temelju nedostatka spora kao preduvjeta za svoju jurisdikciju,⁸⁶

---

⁸³ Presude Suda u sporu o nuklearnim testovima između Australije i Francuske, CIJ Recueil 1974, paragraf 63.; Spor s Novim Zelandom dobiva nastavak 1995. godine u Zahtjevu za ispitivanje situacije u skladu s paragrafom 63. Presude Suda iz 1974. godine.

⁸⁴ Savjetodavno mišljenje o zakonitosti upotrebe nuklearnog oružja u oružanom sukobu, CIJ Recueil 1996; Savjetodavno mišljenje Suda o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, *op. cit.* u bilj. 6.

⁸⁵ Svojevrсна iznimka je Savjetodavno mišljenje o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja. Međutim, kako se nije radilo o sporu između država, nego o savjetodavnom mišljenju koje nije obvezujuće, zaključak autora ostaje neizmijenjen.

⁸⁶ Odvojeno mišljenje suca Bennouna uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016., str.

odbijajući u cijelosti odlučiti o tužbi.⁸⁷ Također, ovi slučajevi potvrđuju tendenciju postrožavanja kriterija za nadležnost Suda, posebice preduvjeta da spor između stranaka mora postojati prije dana podnošenja tužbe, ali istovremeno uvode i neke nove kriterije koji potencijalno mogu otežati pristup država međunarodnom pravosuđu. Na taj način ove presude potvrđuju nedavni zaokret u praksi Suda, u skladu s kojim se Sud sve češće, već u preliminarnoj fazi postupka, upušta u detaljne analize izjava stranaka u sporu, kako bi se utvrdilo postojanje ili nepostojanje spora o kojem Sud može odlučivati.

Iz tih razloga, a stavljajući na stranu pitanje postoji li međunarodno običajnopravno pravilo koje bi u sebi sadržavalo obvezu na nuklearno razoružanje,⁸⁸ ovaj odjeljak započinje analizom presude između Maršalovih otoka i Ujedinjene Kraljevine, koja je rezultirala zaključkom Suda o nepostojanju spora između te dvije države o pitanju odgovornosti tuženika za nepoštivanje obveza na nuklearno razoružanje. Odlučujemo se za analizu samo jedne od triju presuda, s obzirom na to da su presude u postupcima između Maršalovih Otoka i Indije, odnosno Pakistana, sadržajno gotovo identične s navedenom presudom. Osim toga, uzimajući u obzir tijesnu većinu kojom je usvojena,⁸⁹ kao i činjenicu da je Ujedinjena Kraljevina, za razliku od ostala dva tuženika, stranka Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, ovaj je slučaj objektivno imao najveće šanse za uspjeh, odnosno za nastavak u meritornoj fazi postupka.

900; Odvojeno mišljenje suca Crawforda uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016, paragraf 1.

⁸⁷ U samo tri navrata su Sud i njegov prethodnik - Stalni sud međunarodne pravde, čije je djelovanje bilo pod okriljem Lige Naroda, u dosadašnjoj praksi odlučili da ne postoji spor o određenom tužbenom zahtjevu. Međutim u sva tri slučaja, nastavljen je meritorni postupak o ostalim tužbenim zahtjevima postavljenima u tužbi. Dva takva spora odlučena su u novijoj praksi Suda te se i u ovom aspektu zamjećuje trend postrožavanja kriterija koje Sud postavlja u pogledu procjene postojanja spora kao jedne od pretpostavki za postojanje jurisdikcije Suda. To su Presuda Suda u sporu o električnoj kompaniji Sofije i Bugarske između Belgije i Bugarske, CPJI, Series A./B., Presuda Suda u sporu o kaznenom progonu ili izručenju, *op. cit.* u bilj. 72, Presuda Suda u sporu o navodnim povredama suverenih prava i morskih područja u Karipskom moru između Nikaragve i Kolumbije, CIJ Recueil 2016; Vidi više u Odvojeno mišljenje Suca Crawforda uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 86, paragraf 13.-16.

⁸⁸ Vidi *supra*, odjeljak 2.

⁸⁹ Glasovi su bili podijeljeni, 8-8, a odlučio je glas predsjednika Suda.

5.1. Pretpostavke i načela za postojanje spora

Nakon uvodnih razmatranja i predstavljanja najvažnijih argumenata stranaka iznesenih u tužbi i odgovoru na tužbu, Sud se okreće analizi prvog prethodnog prigovora istaknutog od strane Ujedinjene Kraljevine – da među strankama ne postoji spor o kojem Međunarodni sud može odlučiti.

Sud započinje svoju analizu ispitujući vlastitu, kao i praksu Stalnog suda međunarodne pravde, s obzirom na to da preduvjet da spor mora postojati kako bi Sud imao jurisdikciju, ne postoji u međunarodnom ugovornom ni običajnom pravu. U tu svrhu, Sud iznosi sedam pretpostavki i načela kojih se pridržava prilikom odlučivanja o postojanju spora, koje su se razvile u sudskoj praksi.

Prva, često citirana pretpostavka, je definicija spora dana u presudi Suda u sporu *Mavrommatis*, prema kojoj je spor „neslaganje o pravnom ili činjeničnom pitanju, odnosno sukob pravnih mišljenja ili interesa između stranaka“.⁹⁰

Sud zatim iznosi pretpostavku, prvi put uvedenu u Presudi Suda u sporovima o Jugozapadnoj Africi,⁹¹ prema kojoj mora biti dokazano da se zahtjevu jedne strane suprotstavila druga strana u postupku. Također dodaje i treću pretpostavku, da dvije strane moraju imati očito oprečna mišljenja, koja se tiču izvršavanja ili neizvršavanja određenih međunarodnih obveza.⁹²

Nakon toga, iznose se dva načela kojih se Sud pridržava prilikom utvrđivanja relevantnih činjenica o postojanju spora. Prvenstveno, prema ustaljenoj praksi Suda, pitanje postojanja spora je materijalnopravno pitanje, a ne procesnopravno pitanje ili pitanje forme.⁹³ Sud dodaje da, ukoliko se njegova jurisdikcija zasniva na fakultativnoj izjavi u skladu s

---

⁹⁰ Presuda Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, paragraf 37.; Presuda Suda u sporu *Mavrommatis*, CPIJ, series A., 1924.

⁹¹ *Ibid.*; Presude u sporovima u Jugozapadnoj Africi, *op. cit.* u bilj. 79, paragraf 328.

⁹² Savjetodavno mišljenje Suda o interpretaciji mirovnih ugovora, CIJ Recueil 1950, str. 74.

⁹³ Presuda Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 90, paragraf 38., Presuda Suda u sporu o rasnoj diskriminaciji između Gruzije i Rusije, CIJ Recueil 2011, paragraf 30.; Presuda Suda u sporu *Factory at Chorzow* između Njemačke i Poljske, CPIJ series A 9, str. 10.-11.

čl. 36. st. 2. Statuta Međunarodnog suda, nije potrebno prethodno voditi pregovore da bi bio nadležan, kao ni da formalni protest učinjen jednoj strani nije nužni preduvjet za postojanje spora, ali da može biti važan korak prilikom davanja drugoj stranci do znanja da postoji određeni zahtjev tužitelja,⁹⁴ a time i snažan dokaz u prilog postojanja spora. Drugo važno načelo koje Sud mora primijeniti prema svojoj ustaljenoj praksi je načelo da prilikom odlučivanja o postojanju spora primjenjuje objektivni kriterij, ispitujući sve pravno relevantne činjenice.⁹⁵ U tu svrhu uzimaju se u obzir sve izjave i prepiska između stranaka pred Sudom,⁹⁶ uključujući i takve izjave učinjene u multilateralnom kontekstu,⁹⁷ kao i konkludentne radnje stranaka.⁹⁸ Štoviše, Sud prema svojoj dosadašnjoj praksi može i logičkom dedukcijom zaključiti o postojanju spora i iz same činjenice da je izostao odgovor tuženika, ako je u danim okolnostima takav odgovor bio očekivan.⁹⁹

Šesta pretpostavka Suda izazvala je najviše polemike u raspravama koje su uslijedile po usvajanju presude u literaturi i odvojenim mišljenjima pojedinih sudaca, s obzirom da uvodi novi, dotad nepostojeći, subjektivni kriterij prilikom odlučivanja Suda o ovom prethodnom prigovoru. Sud utvrđuje da spor postoji kada je „*dokazano da je tuženik bio ili morao biti svjestan da se tužitelj suprotstavlja njegovim stajalištima*“.¹⁰⁰

Konačno, Sud zaključuje svoju iscrpnu analizu sudske prakse s još jednim zahtjevom. Taj je zahtjev da „načelno“ spor mora postojati na dan kada je

---

⁹⁴ *Ibid.*, paragraf 38.

⁹⁵ Presuda Suda u sporu o navodnim povredama suverenih prava i morskih područja u Karipskom moru, *op. cit.* u bilj. 87, paragraf 50.

⁹⁶ Presuda Suda u sporu o kaznenom progonu ili izručenju, *op. cit.* u bilj. 72, paragraf 50.-55.

⁹⁷ Presuda Suda u sporu o rasnoj diskriminaciji, *op. cit.* u bilj. 93, paragraf 51.-53.

⁹⁸ Presuda Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 90, paragraf 40.; Presuda Suda u sporu o navodnim povredama suverenih prava i morskih područja u Karipskom moru, *op. cit.* u bilj. 87, paragraf 71.-73.

⁹⁹ *Ibid.*; Presuda Suda u sporu o kopnenoj i morskoj granici između Kameruna i Nigerije, CIJ Recueil 2002, paragraf 89.

¹⁰⁰ Presuda Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 90, paragraf 41. citirajući Presudu Suda o navodnim povredama suverenih prava i morskih područja u Karipskom moru, *op. cit.* u bilj. 87, paragraf 73. te Presudu u sporu o rasnoj diskriminaciji, *op. cit.* u bilj. 93, paragraf 61., 87., 104.

tužba podnesena Sudu.¹⁰¹ Sud opravdava ovakvo stajalište pozivajući se na odredbu čl. 38. st. 1. Statuta Međunarodnog suda, koji propisuje da je zadaća Suda da njemu *podnesene* sporove rješava po međunarodnom pravu, te dodaje da ni tužba ni držanje stranaka tijekom postupka, sami za sebe, nisu dovoljni da bi zaključio o postojanju spora. Također, ovu tezu brani tvrdnjom da bi u suprotnom, osim što bi se zaobišlo pravilo ustanovljeno u sudskoj praksi prema kojem spor mora načelno postojati prije podnošenja tužbe, bilo onemogućeno tuženiku da već i prije podnošenja same tužbe reagira na zahtjev tužitelja.

5.2. Zaključci Suda

Nakon analize pretpostavki i načela kojih se Sud pridržava prilikom odlučivanja o postojanju spora, Sud ukratko iznosi svoje zaključke i razloge za odluku da spor u ovom slučaju ne postoji.

Sud uvodno zaključuje da je na tužitelju teret dokaza o postojanju spora¹⁰² te sumarno prikazuje tvrdnje iznesene od strane tužitelja, kojima se u ovom slučaju dokazuje postojanje spora. Prvenstveno, Sud posebnu pažnju posvećuje dvjema izjavama Maršalovih Otoka danima na međunarodnim konferencijama koje su prethodile podnošenju tužbe, ocijenivši ih jedinicima koje bi mogle poduprijeti zaključak o postojanju spora između stranaka. Prvu izjavu dao je 26. rujna 2013. godine ministar vanjskih poslova Maršalovih Otoka na Sastanku na visokoj razini Opće skupštine o nuklearnom razoružanju. U izjavi ministar „*poziva sve nuklearne države da intenziviraju napore u ispunjavanju svojih obveza koje se tiču učinkovitog i sigurnog razoružanja*“.¹⁰³ Prema mišljenju Suda, ova izjava ne može se shvatiti na način da sadrži optužbu da je Ujedinjena Kraljevina ili bilo koja nuklearna sila povrijedila svoju obvezu na nuklearno razoružanje, jer poziva samo na intenziviranje napora prema razoružanju te dodaje da takve izjave mogu rezultirati nastankom spora samo ako se „*odnose na tužbeni zahtjev s dovoljnim stupnjem jasnoće da suprotna*

---

¹⁰¹ *Ibid.*, paragraf 42. citirajući Presudu Suda o navodnim povredama suverenih prava i morskih područja u Karipskom moru, *op. cit.* u bilj. 87, paragraf 52., te Presudu Suda u sporu o rasnoj diskriminaciji, *op. cit.* u bilj. 93, paragraf 30.

¹⁰² Presuda Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 90, paragraf 46.

¹⁰³ *Ibid.*, paragraf 49.

strana može zaključiti da postoji ili može postojati spor u vezi s tim tužbenim zahtjevom“.¹⁰⁴ Ni druga potencijalno relevantna izjava Maršalovih Otoka nije ispunila stroge pretpostavke Suda za postojanje spora. Iako Sud priznaje da je izjava dana na konferenciji u Nayaritu 13. veljače 2014. godine preciznija, jer izričito proziva nuklearne države koje „ne ispunjavaju svoje pravne obveze“,¹⁰⁵ ni takva izjava ne specificira da je upravo Ujedinjena Kraljevina povrijedila obvezu koju nameće članak VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja ili odgovarajuće pravilo međunarodnog običajnog prava. Kako ni ova izjava „nije zahtijevala nikakvu reakciju Ujedinjene Kraljevine“ i s obzirom da je „dana u generalnom kontekstu“,¹⁰⁶ ni ona prema mišljenju Suda, ne dokazuje da je postojalo ikakvo neslaganje između tužitelja i tuženika.

Odbivši uzeti u obzir navedene izjave Maršalovih Otoka dane na multilateralnim sastancima o nuklearnom razoružanju, Sudu je preostalo ispitati mogu li izjave stranaka dane za vrijeme trajanja već započetog postupka služiti kao dokaz o postojanju spora, unatoč tome što spor nije postojao u vrijeme podnošenja tužbe. U tu svrhu, Sud ponavlja svoju raniju tvrdnju da izjave dane tijekom postupka mogu dodatno razjasniti obuhvatnost predmeta spora, ali dodaje da one same za sebe ne mogu stvoriti spor *de novo*, koji nije već postojao.¹⁰⁷ Pritom se Sud samo ukratko osvrće na tri vlastite presude,¹⁰⁸ citirane od strane Maršalovih Otoka, u kojima je uzeo u obzir i naknadne izjave stranaka, dane nakon što je postupak pred sudom već započeo, a u svrhu dokazivanja postojanja spora. Teško se oteti dojmu da je Sud ovakvim nedostatnim obrazloženjem zašto neće uzeti u obzir i izjave stranaka dane pred Sudom nakon započinjanja postupka, otvorio vrata brojnim kritikama koje su uslijedile.

Konačno, a nakon što je odbio i podredni argument tužitelja, da se postojanje spora i razlika u mišljenjima između tužitelja i tuženika mogu izvesti i iz različitog glasovanja za određene rezolucije Opće skupštine

---

¹⁰⁴ *Ibid.*, citirajući Presudu Suda u sporu o rasnoj diskriminaciji, *op. cit.* u bilj. 93, paragraf 30.

¹⁰⁵ *Ibid.*, paragraf 50.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ *Ibid.*, paragraf 54.

¹⁰⁸ Presuda Suda u sporu o određenoj imovini između Lihtenštajna i Njemačke, CIJ Recueil 2005, paragraf 25.; Presuda Suda u sporu o kopnenoj i morskoj granici, *op. cit.* u bilj. 99, paragraf 93.; Presuda Suda glede preliminarnih prigovora u sporu primjene Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, CIJ Recueil 1996, paragrafi 27.-29.; Podrobnije o zaključcima suda u navedenim paragrafima citiranih presuda *infra*.

UN-a o nuklearnom razoružanju,¹⁰⁹ Sud podjelom glasova, a uz pomoć odlučujućeg glasa predsjednika Abrahama, odlučuje o nepostojanju spora između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine.¹¹⁰ Kao što je već napomenuto, ovakva odluka Suda izazvala je burne reakcije i brojne kritike, kako među nadglasanim sucima samog Suda u njihovim odvojenim mišljenjima, tako i u literaturi. S obzirom na to da određeni zaključci Suda predstavljaju očita odstupanja od dosadašnje sudske prakse prilikom odlučivanja o prethodnim pitanjima, smatramo potrebnim ukratko izložiti najvažnije kritike na presudu.

5.3. Najvažnije kritike na račun Presude

Kritički osvrt na neke od najkontroverznijih zaključaka Suda, koji predstavljaju značajno odstupanje od njegove dotadašnje prakse, možda je najbolje započeti s često citiranom izrekom Suda izrečenom u Presudi glede preliminarnih prigovora u slučaju primjene Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida između Hrvatske i Srbije. U navedenoj presudi, Sud naznačuje vlastiti odnos prema svojoj praksi, konstatirajući da „*u mjeri u kojoj presude Suda sadrže zaključke o pravu, Sud će ih tretirati kao što tretira sve svoje prethodne odluke: iako takve odluke nisu ni u kojoj mjeri obvezujuće za sud, Sud neće odstupiti od svoje ustaljene prakse ako ne nađe vrlo specifične razloge zašto bi to trebao učiniti*“.¹¹¹ Ovom rečenicom Sud je dao do znanja da uglavnom slijedi svoju ustaljenu praksu, unatoč činjenici da je praksa međunarodnih sudova samo pomoćno sredstvo za iznalaženje pravnih pravila u smislu čl. 38. st. 1. t. d. Statuta Suda. U tom kontekstu treba ocijeniti i odstupanje od naizgled ustaljene prakse Suda u predmetnom slučaju.

Uz Presudu o kojoj ovdje raspravljamo priloženo je čak šest odvojenih mišljenja u kojima suci koji su imali prilike odlučivati o postojanju spora izražavaju neslaganje s tijesno postignutim mišljenjem većine. Načelno, svi prigovori iz odvojenih mišljenja mogu se podijeliti u tri glavne kategorije: 1) prigovori na račun uvođenja subjektivnog kriterija u dotad

---

¹⁰⁹ Presuda Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 90, paragraf 56.

¹¹⁰ *Ibid.*, paragraf 59.

¹¹¹ Presuda Suda glede preliminarnih prigovora u sporu o primjeni Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, *op. cit.* u bilj. 108, paragraf 53.

objektivan test Suda o postojanju ili nepostojanju spora, 2) prigovori na račun strogog temporalnog kriterija, prema kojem spor u cijelosti mora postojati već na dan podnošenja tužbe, 3) prigovori povrede načela procesne ekonomije i pravilnog suđenja.

5.3.1. Prigovori na račun uvođenja novog, subjektivnog kriterija „svijesti“

U predmetnoj Presudi, Sud uvodi dotad nepoznatu pretpostavku, da spor postoji samo ako je „*dokazano da je tuženik bio ili morao biti svjestan da se tužitelj suprotstavlja njegovim stajalištima*“.¹¹² S obzirom na to da se Sud do ove Presude uglavnom oslanjao na objektivni test o postojanju spora prema kojem je dovoljan dokaz da se zahtjevu jedne strane suprotstavila druga strana u postupku,¹¹³ ovakav zaključak Suda predstavlja očiti odmak od njegove dotadašnje prakse. Opravdan je, stoga, zaključak potpredsjednika Suda Yussufa, prema kojemu je kontradiktorno da Sud u jednom paragrafu utvrđuje da nije potrebna notifikacija spora prije podnošenja tužbe, a s druge strane zahtijeva svijest o postojanju takvog spora. Stoga ne čudi ni potpredsjednikovo pitanje: Kako je moguće postići svijest o postojanju spora kod tužitelja, ako ne kroz neki oblik notifikacije o namjeri pokretanja spora?¹¹⁴

Međutim, Sud se pokušao ograditi od stajališta da se radi o odstupanju od dotadašnje prakse. U tu svrhu ističe da je njegov zaključak u skladu s dotadašnjom praksom, citirajući dvije presude: Presudu u sporu o primjeni Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije između Gruzije i Rusije te Presudu u sporu o navodnim povredama suverenih prava i morskih prostora u Karipskom moru između Nikaragve i Kolumbije.

Prvo, u pogledu Presude u sporu o rasnoj diskriminaciji, ni iz jednog od paragrafa na koje se Sud poziva, ne može se izvesti zaključak Suda o tome da je postojala namjera uvođenja novog kriterija za procjenjivanje nadležnosti Suda. Kako ispravno primjećuje sudac Robinson u svojem

---

¹¹² Presuda Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 90, paragraf 41.

¹¹³ Ustanovljen u Presudi u sporovima u Jugozapadnoj Africi, *op. cit.* u bilj. 79.

¹¹⁴ Odvojeno mišljenje suca Yussufa uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, CIJ Recueil 2016, paragraf 23.

odvojenom mišljenju,¹¹⁵ paragraf 61. Presude odnosi se na izjave dane prije stupanja relevantne konvencije na snagu između Gruzije i Rusije, koje Sud iz tog razloga nije ni mogao uzeti u obzir kao relevantne pri odlučivanju postoji li spor o primjeni Konvencije o zabrani rasne diskriminacije,¹¹⁶ a i u preostala dva paragrafa citirana od strane Suda očito je da je Sud odbio uzeti tamo naznačene izjave dane od gruzijskih vlasti kao relevantne za pitanje postojanja spora.¹¹⁷ Prema tome, iako se Sud povremeno u navedenoj presudi koristi pojmom „svijesti“, ne može se izvesti zaključak da se radi o uvođenju novog kriterija za procjenu postojanja spora, već o pukoj činjeničnoj konstataciji suda.¹¹⁸

Drugo, u pogledu Presude u sporu o navodnim povredama suverenih prava i morskih prostora u Karipskom moru, kao i u gornjem primjeru, točno je da je Sud u ovom postupku spomenuo da je Kolumbija bila „svjesna“ postojanja spora s Nikaragvom i Nikaragvinog suprotstavljenog mišljenja. Međutim, očito je da se i ovdje radi samo o činjeničnoj konstataciji Suda, a ne o uvođenju novog kriterija za postojanje spora. Također, u kontekstu predmetnog spora, valja napomenuti da je presuda između Kolumbije i Nikaragve, citirana od strane Suda, donesena tek 17. ožujka 2016. godine, dan nakon zaključenja usmenog dijela postupka između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, što znači da ni tužitelj ni tuženik u tom postupku nisu mogli znati za tad još neobjavljenu presudu.¹¹⁹

Nije na odmet spomenuti još jedan problematičan aspekt koji je sudac Robinson istaknuo u nastavku svog odvojenog mišljenja. Naime, zanimljivo je da se ni u jednom svom paragrafu presuda u spomenutom sporu između Nikaragve i Kolumbije iz 2016. godine ne referira na navodni novi uvjet nužnosti postojanja „svijesti“ za pozitivnu odluku Suda o postojanju spora, ustanovljen (prema mišljenju većine u predmetnom sporu) već 2011. godine u postupku između Gruzije i Rusije. Međutim, to nije spriječilo Sud da se na taj novi uvjet referira u predmetnom postupku između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine. Stoga nam se čini

---

¹¹⁵ Odvojeno mišljenje suca Robinsona uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, CIJ Recueil 2016., paragraf 30.

¹¹⁶ Presuda Suda u sporu o rasnoj diskriminaciji, *op. cit.* u bilj. 93, paragraf 61.

¹¹⁷ *Ibid.*, paragrafi 87. i 104.

¹¹⁸ Odvojeno mišljenje suca Crawforda uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 86, paragraf 6.

¹¹⁹ Odvojeno mišljenje suca Bennouna uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 86, str. 76.

opravdanim zaključiti da Sud nije samo ponovio već ustanovljeni kriterij, već uveo novi, neopravdano se pozivajući na svoju prijašnju praksu, u pokušaju opravdanja svoga stajališta.¹²⁰

5.3.2. Prigovori na račun strogog temporalnog kriterija

Drugi dvojbeni zaključak Suda tiče se izrečenih stajališta većine, prema kojima spor „načelno“ mora postojati do dana podnošenja tužbe Sudu od strane tužitelja, a izjave ili držanje stranaka nakon tog datuma ne mogu kreirati spor *de novo*, ako isti već nije postojao na navedeni dan koji Sud smatra relevantnim. I ovaj zaključak većine naišao je na nezadovoljstvo izraženo u odvojenim mišljenjima pojedinih sudaca.

Prema potpredsjedniku suda Yussufu, korištenje termina „načelno“ omogućuje Sudu da izbjegne pretjerani formalizam i zaključi da je spor bio tek u nastajanju u trenutku podnošenja tužbe, ali je poprimio puni oblik tek u kasnijoj fazi postupka pred Sudom.¹²¹ Ovakvo stajalište potvrđeno je i u nekolicini slučajeva prethodno odlučениh pred Sudom, pa zaključujemo da ovaj zaključak Suda također predstavlja odstupanje od njegove ustaljene prakse. Stoga ne čudi kritika suca Robinsona posvećena paragrafu 54. presude, u kojem se Sud samo kratko osvrće na argument Maršalovih Otoka da postoji već ustaljena praksa priznavanja određenih izjava i držanja stranaka kao dokaza za postojanje spora, iako su učinjene tek nakon početka postupka, odbijajući ga bez detaljnijeg obrazloženja.¹²²

Primjerice, u Presudi Suda u sporu o određenoj imovini,¹²³ Sud se oslonio na oprečna mišljenja stranaka koja su iznesena tek u pismenom i usmenom postupku pred Sudom, dok su mu stajališta stranaka, iznesena tijekom bilateralnih pregovora koji su prethodili postupku, poslužila samo kao

---

¹²⁰ Odvojeno mišljenje suca Robinsona uz presudu u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 99, paragraf 36.

¹²¹ *Ibid.*, paragraf 41.; Odvojeno mišljenje suca Yussufa uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 99, paragraf 34.; Odvojeno mišljenje suca Bedjaouiia uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, CIJ Recueil 2016., paragraf 36.

¹²² Odvojeno mišljenje suca Robinsona uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 100, paragraf 40.

¹²³ Presuda Suda u sporu o određenoj imovini, *op. cit.* u bilj. 93, paragraf 25.

potpora za zaključak o postojanju spora.¹²⁴ Slično tome, u postupku o kopnenoj i pomorskoj granici između Kameruna i Nigerije, Sud se poslužio izjavama stranaka pred Sudom učinjenima u usmenoj fazi postupka, kao argumentom za postojanje spora između dviju država.¹²⁵ No, najvažnija odluka Suda koja dokazuje da je i u ovom aspektu znatno odstupio od svoje dosadašnje prakse je ona donesena u sporu između Bosne i Hercegovine i Jugoslavije o primjeni Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1996. godine.¹²⁶ U toj presudi Sud ne samo da nije uzeo u obzir temporalni kriterij kao jedan od preduvjeta za postojanje spora, već se u utvrđivanju o postojanju spora poslužio isključivo dokazima koji su izneseni nakon pokretanja postupka. Drugim riječima, u tom je postupku Sudu bilo dovoljno konstatirati da je Jugoslavija odbacila prigovore Bosne i Hercegovine kako bi zaključio o postojanju spora.¹²⁷

Sukladno navedenom, iako nitko ne osporava uvjet da spor mora biti barem u razvojnoj fazi u trenutku podnošenja tužbe Sudu, ono što ostaje sporno jest pitanje zašto je Sud i u pogledu ovog preduvjeta odstupio od svoje uobičajene prakse, čineći još jedan korak prema nepotrebnom formalizmu. Primjenjujući fleksibilniji kriterij, Sud je jednako lako mogao doći do zaključka da je spor barem „načelno“ postojao u trenutku podnošenja tužbe od strane Maršalovih Otoka, ali se iskristalizirao do trenutka kada je Sud odlučivao o svojoj nadležnosti.¹²⁸

5.3.3. Prigovori povrede načela procesne ekonomije i pravilnog suđenja

Posljednju skupinu prigovora, koja se provlači kroz odvojena mišljenja sudaca nezadovoljnih odlukom većine, čine prigovori koji se odnose na

---

¹²⁴ Odvojeno mišljenje suca Yussufa uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 99, paragraf 38.

¹²⁵ Presuda Suda u sporu o kopnenoj i morskoj granici, *op. cit.* u bilj. 99, paragraf 85.

¹²⁶ Vidi Odvojeno mišljenje suca Robinsona uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 100, paragraf 49.

¹²⁷ Presuda Suda glede preliminarnih prigovora u slučaju primjene Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, *op. cit.* u bilj. 108, paragraf 29.

¹²⁸ Odvojeno mišljenje suca Bennaoune uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, str. 72., citirajući Presudu Suda u sporu glede primjene Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida između Hrvatske i Srbije, CIJ Recueil 2015, paragraf 81.

širi aspekt mogućih neposrednih i negativnih posljedica presude Suda. Ono što im je zajedničko jest da se uglavnom odnose na nelogičnost odluke Suda, ako se uzme u obzir mogućnost Maršalovih Otoka da odmah po okončanju predmetnog postupka podnesu novu tužbu, potpuno istog sadržaja i protiv istog tuženika. S obzirom na to da se Ujedinjena Kraljevina više nikako ne bi mogla braniti argumentom da nije bila svjesna postojanja spora s Maršalovim Otocima, došlo bi do novog postupka pred Međunarodnim sudom o istom predmetu spora.

Da bi se spriječile takve negativne posljedice, Sud je u svojoj praksi više puta isticao da neće uzimati u obzir manje nedostatke u proceduri i formi ako se oni mogu lako otkloniti. Primjerice, već u *Mavrommatisu*, Stalni sud međunarodne pravde zaključio je da ne bi imalo smisla odbaciti grčku tužbu protiv Velike Britanije zbog preuranjenosti, samo zato što Ugovor iz Lausanne još nije stupio na snagu, jer će se taj nedostatak tokom postupka otkloniti.¹²⁹

U Presudi glede prethodnih pitanja u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve, Sud je zaključio da ne bi imalo smisla tražiti od Nikaragve da ponovno podnosi tužbu, na što bi imala potpuno pravo s obzirom na to da je Nikaragva mogla jednostrano otkloniti nedostatak u formi.¹³⁰

Sudac Crawford upozorava na posebno zanimljiv zaključak Suda nastao u već spomenutom sporu između Hrvatske i Srbije.¹³¹ Iako Srbija u vrijeme podnošenja tužbe nije bila članica Ujedinjenih naroda ni stranka Statuta Međunarodnog suda, Sud je nastavio postupak dok se navedeni nedostatak nije otklonio primanjem Srbije u članstvo Ujedinjenih naroda.

Prema tome, Maršalovi Otoci su i nakon okončanja postupka protiv Ujedinjene Kraljevine imali otvorenu mogućnost ponovnog pokretanja istog postupka. Nažalost, šteta od strane Suda već je bila učinjena jer je vrlo brzo nakon donošenja presude Ujedinjena Kraljevina izmijenila svoju

---

¹²⁹ Presuda Suda u sporu *Mavrommatis*, *op. cit.* u bilj. 90, str. 34.

¹³⁰ Presuda Suda glede prethodnih prigovora u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve između Nikaragve i Sjedinjenih Američkih Država, CIJ Recueil 1984., paragrafi 81.-83.

¹³¹ Odvojeno mišljenje suca Crawforda uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 86, paragrafi 8.-9.

fakultativnu izjavu, onemogućivši da joj se ikad više ponovi slučaj Maršalovih Otoka.

5.4. Posljedica presude Suda – faktična nemogućnost Suda da ponovno odlučuje o nuklearnom razoružanju

Mohamed Bedjaoui, sudac *ad hoc* imenovan od strane Maršalovih Otoka u sporovima protiv Ujedinjene Kraljevine, Indije i Pakistana, u svojem odvojenom mišljenju predvidio je jednu vrlo neugodnu posljedicu presude kojom se ovdje bavimo. Iz današnje perspektive, proročanski zvuči njegova konstatacija da bi ova presuda mogla uzrokovati povlačenje fakultativnih izjava utjecajnih država u kontekstu nuklearnog oružja, što bi spriječilo Maršalove Otoka da se s uspjehom vrate pred Sud u ponovljenom suđenju.¹³²

Zaista, Ujedinjena Kraljevina već je 2014. godine, za vrijeme trajanja postupka, izmijenila svoju fakultativnu izjavu dodavanjem odredbe prema kojoj Sud nije u mogućnosti odlučivati o budućim sporovima koji su „u osnovi isti kao sporovi prethodno pokrenuti pred Sudom od iste ili druge stranke“.¹³³ Međutim, ni to ne bi bilo dovoljno da zaštiti Ujedinjenu Kraljevinu od mogućeg ponovnog postupka koji se tiče nuklearnog naoružanja, s obzirom da, prema zaključku Suda, nije ni bilo „spora“ koji bi mogao biti „u osnovi isti“ nekom budućem sporu. Naravno, to je rezultiralo novom izmjenom fakultativne klauzule u veljači 2017. godine, kojom je Ujedinjena Kraljevina, osim sporova, isključila i svaki zahtjev koji je u osnovi isti kao bilo koji zahtjev koji je prethodno već podnesen Sudu.¹³⁴ Ako tome dodamo i dodatnu izmjenу fakultativne izjave prema kojoj Ujedinjena Kraljevina ne pristaje na nadležnost Suda u pitanjima vezanim uz nuklearno razoružanje ako sve ostale države stranke Ugovora o neširenju nuklearnog oružja koje posjeduju nuklearno oružje također

---

¹³² Odvojeno mišljenje suca Bedjaouija uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 121, paragraf 70.

¹³³ Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory, <http://www.icj-cij.org/en/declarations/gb>, 3. svibnja 2018. godine.

¹³⁴ Proulx, V.-J., „The World Court's Jurisdictional Formalism and its Lost Market Share: The *Marshall Islands* Decisions and the Quest for a Suitable Dispute Settlement Forum for Multilateral Disputes“, https://law.nus.edu.sg/wps/pdfs/007_2017_Vin-Jo.pdf, 3. svibnja 2018. godine.

nisu pristale na njegovu nadležnost – jasno je da je ponovno odlučivanje Suda o tom pitanju u budućnosti *de facto* onemogućeno.

6. PRIMJENJIVOST *MONETARY GOLD* NAČELA U SPOROVIMA O NUKLEARNOM RAZORUŽANJU

Osim prigovora o nepostojanju spora, u recentnim slučajevima o nuklearnom oružju i razoružanju koje su pokrenuli Maršalovi Otoci. 2014. godine, tužene stranke podigle su nekoliko prethodnih prigovora, od kojih je jedan *monetary gold* načelo. Ujedinjena Kraljevina, Pakistan i Indija pozvale su se na *monetary gold* načelo kao podredni argument, tvrdeći da je tužba Maršalovih Otoka neprihvatljiva te da zbog toga Sud nema nadležnost odlučivati o postavljenim tužbenim zahtjevima. Međunarodni sud nije odlučivao o primjenjivosti *monetary gold* načela u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju protiv Ujedinjene Kraljevine, Pakistana i Indije jer je tužbe odbacio po osnovi nepostojanja spora u presudi glede prethodnih prigovora.¹³⁵ Pitanje primjenjivosti *monetary gold* načela u sporu pitanje je za pismeni postupak u glavnoj stvari.¹³⁶ Predmetnim načelom Sud se nije imao prilike baviti, ali ga u nastavku obrađujemo radi pružanja cjelokupnog uvida u recentne sporove o nuklearnom oružju i razoružanju. *Monetary gold* načelo ograničava nadležnost Međunarodnog suda na način da čini tužbu stranke neprihvatljivom. Načelo podrazumijeva da Sud ne može odlučiti u sporu između dvije države, ako je nužna pretpostavka odlučivanja u sporu između dvije države, utvrđenje odgovornosti treće države koja nije dala pristanak na nadležnost Suda.

6.1. Presude Međunarodnog suda i primjena *monetary gold* načela

U svojoj praksi, počevši od 1954. godine, Međunarodni sud je često interpretirao *monetary gold* načelo.¹³⁷

---

¹³⁵ Vidi *supra*, poglavlje 6.

¹³⁶ Odvojeno mišljenje Suca Crawforda uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 86, paragraf 33.

¹³⁷ Presuda Suda glede prethodnih prigovora u sporu o monetarnom zlatu uklonjenom iz Rima 1943. godine između Italije i Francuske, Ujedinjene Kraljevine, i Sjedinjenih Američkih Država, CIJ Recueil 1954, str. 32.; Presuda Suda glede prethodnih prigovora

U sporu o monetarnom zlatu uklonjenom iz Rima 1943. godine, između Italije kao tužitelja te Francuske, Ujedinjene Kraljevine i Sjedinjenih Američkih Država kao tuženih stranaka iz 1954. godine, Međunarodni sud je uveo *monetary gold* načelo kao prethodni prigovor prihvatljivosti tužbe. Italija je tvrdila da joj pripada monetarno zlato uklonjeno iz Rima po osnovi kompenzacije za navodni međunarodni protupravni čin počinjen od strane Albanije.¹³⁸ Međutim, Albanija nije dala pristanak na nadležnost Suda u skladu s čl. 36. Statuta Međunarodnog suda. Sud je, stoga, utvrdio da ne može odlučiti o tužbenom zahtjevu Italije, a da prethodno ne utvrdi međunarodnu odgovornost Albanije. Utvrditi međunarodnu odgovornost Albanije, značilo bi odlučiti u sporu između Italije i Albanije, što nije moguće bez albanskog pristanka na nadležnost Suda.¹³⁹ Sud je naglasio da bi odlučivanje o albanskoj međunarodnoj odgovornosti bilo protivno temeljnom načelu međunarodnog prava da Sud može provoditi nadležnost nad državom samo uz njezin pristanak. Također, Sud je izrekao da su upravo albanski pravni interesi sam predmet spora između Italije te Francuske, Ujedinjene Kraljevine i Sjedinjenih Američkih Država.¹⁴⁰

Navedena argumentacija Suda uobličila se u *monetary gold* načelo koje je naišlo na određenu primjenu u praksi Međunarodnog suda.

Primjerice, u sporu o Istočnom Timoru između Portugala i Australije iz 1995. godine, Međunarodni sud primijenio je *monetary gold* načelo i izrekao da nije nadležan u pogledu određenih portugalskih zahtjeva. Odlučiti o pitanju je li Indonezija imala pravo zaključivati ugovore u ime Istočnog Timora, dok je Portugal bio *de jure* država upraviteljica Istočnog Timora, značilo bi provoditi nadležnost nad Indonezijom koja u sporu između Portugala i Australije nije pristala na nadležnost Suda.¹⁴¹ Nadalje, Sud potvrđuje *monetary gold* načelo nazivajući ga fundamentalnim

---

u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragve i protiv Nikaragve, *op. cit.* u bilj. 130, paragraf 88.; Presuda Suda glede zahtjeva za intervencijom u sporu o kopненоj, otočnoj i morskoj granici između El Salvadora i Hondurasa, CIJ Recueil 1990, paragrafi 54-56.; Presuda Suda glede prethodnih prigovora u sporu o određenim zemljištima fosfata u Nauru između Naurua i Australije, CIJ Recueil 1992, paragrafi 50.-55.; Presuda Suda u sporu o primjeni Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, *op. cit.* u bilj. 108, paragraf 116.

¹³⁸ *Ibid.*, str. 31.-32.

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ Grotto, A. J., „Monetary Gold Arbitration and Case“ u: Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2008., str. 87.

načelom svoga Statuta.¹⁴² Međutim, u paragrafu 34. presude, Međunarodni sud navodi da nije nužno spriječen donijeti presudu koja bi mogla imati određene posljedice na pravne interese država koje nisu stranke u sporu.¹⁴³ Navedena modifikacija *monetary gold* načela imat će značajnu ulogu u kasnijoj raspravi o primjenjivosti istog na pitanje nuklearnog razoružanja.

O primjenjivosti *monetary gold* načela, Međunarodni sud odlučivao je i u sporu između Naurua i Australije iz 1992. godine, poznatom pod nazivom Spor o određenim nalazištima fosfata u Nauru. Australija je istaknula *monetary gold* načelo kao prethodni prigovor na prihvatljivost tužbe Naurua. Australija je tvrdila da Sud ne može utvrđivati njezinu odgovornost za kršenje Sporazuma o starateljstvu bez da ujedno utvrdi i odgovornost Novog Zelanda i Ujedinjene Kraljevine za kršenje Sporazuma.¹⁴⁴ Međunarodni sud je izrekao da ne mora najprije utvrditi odgovornost Novog Zelanda i Ujedinjene Kraljevine da bi utvrdio odgovornost Australije i naglasio da bi utvrđivanje međunarodne odgovornosti Australije imalo određene posljedice na pravnu situaciju drugih država, ali da ga to ne sprječava da ipak donese presudu, jer pravni interesi drugih država ne predstavljaju predmet spora između Naurua i Australije.¹⁴⁵ Sud je naglasio da Novi Zeland i Ujedinjena Kraljevina imaju pravo na intervenciju u skladu s čl. 62. Statuta Međunarodnog suda koji propisuje: „*ako neka država smatra da je za nju u pitanju interes pravne prirode, ona može uputiti Sudu zahtjev za intervenciju*“,¹⁴⁶ ujedno napomenuvši da su interesi Novog Zelanda i Australije zaštićeni prema čl. 59. Statuta Međunarodnog suda koji propisuje da je presuda Suda obvezatna samo za stranke spora i za slučaj koji je riješila.¹⁴⁷ Sud završava svoju analizu zaključkom da puka činjenica da su Novi Zeland i Ujedinjena Kraljevina imale određenu obvezu (koju ima i Australija kao tužena stranka u sporu pred Sudom), ne umanjuje činjenicu da je i Australija imala

---

¹⁴² Presuda Suda u sporu o Istočnom Timoru, CIJ Recueil 1995, paragraf 26.

¹⁴³ *Ibid.*, paragraf 34.

¹⁴⁴ Presuda Suda u sporu o određenim nalazištima fosfata u Nauru, CIJ Recueil 1992, paragraf 48.

¹⁴⁵ *Ibid.*, paragraf 55.

¹⁴⁶ *Ibid.*; Povelja Ujedinjenih Naroda i Statut Međunarodnog suda pravde, *op. cit.* u bilj. 18, članak 62.

¹⁴⁷ Presuda Suda u sporu o određenim nalazištima fosfata u Nauru, *op. cit.* u bilj. 144, paragraf 55.; Povelja Ujedinjenih Naroda i Statut Međunarodnog suda pravde, *op. cit.* u bilj. 18, čl.59.

tu istu obvezu.¹⁴⁸ Drugim riječima, jedna se država, kako bi opravdala vlastito nepoštivanje određene obveze, ne može pozvati na nepoštivanje drugih država te iste obveze. Navedeni pristup podržala je i pravna teorija.¹⁴⁹

Primjena *monetary gold* načela relevantna je u pitanju nuklearnog razoružanja s obzirom na to da predstavlja sredstvo kojim su se nuklearne države potencijalno mogle obraniti od zahtjeva za razoružanjem nuklearnog arsenala.

6.2. *Monetary gold* načelo u sporu između Maršalovih Otoka i nuklearnih sila o nuklearnom oružju i razoružanju

U recentnim postupcima iniciranim od strane Maršalovih Otoka, tri države koje su prihvatile nadležnost Suda – Ujedinjena Kraljevina, Pakistan i Indija, pozvale su se na *monetary gold* načelo. Navedene države su *monetary gold* načelo istaknule kao podredni argument kojim od Suda traže da se isti proglasi nenadležnim jer je tužba Maršalovih Otoka neprihvatljiva.¹⁵⁰

Pitanje primjenjivosti *monetary gold* načela glede ugovorne i običajnoppravne obveze na nuklearno razoružanje postavili su suci Suda u svojim odvojenim i posebnim mišljenjima. Tako su sutkinja Xue u svojoj izjavi te suci Tomka i Bhandari u svojim posebnim mišljenjima u sporu između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine iz 2016. godine, tvrdili da je *monetary gold* načelo primjenjivo na spor o nuklearnom razoružanju.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Posebno mišljenje Suca Shahabuddeena uz Presudu Suda u sporu o određenim nalazištima fosfata u Nauru, CIJ Recueil 1992, str. 296.-297.

¹⁴⁹ Zamir, N., „The applicability of the Monetary Gold principle in international arbitration“, *Arbitration International*, Vol. 33, br. 4, 2017., str. 526.

¹⁵⁰ Odgovor Indije na Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 48, paragraf 32.; Prigovor nadležnosti Ujedinjene Kraljevine na Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, 2015., paragraf 84.

¹⁵¹ Izjava sutkinje Xue uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016, paragraf 9; Posebno mišljenje suca Bhandarija uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016, paragraf 18.;

U sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine iz 2016. godine, Ujedinjena Kraljevina je tvrdila da Sud ne može u praktičnom smislu obvezati Ujedinjenu Kraljevinu da pristupi pregovorima o nuklearnom razoružanju jer bi takva odluka Suda u potpunosti ovisila o ponašanju drugih država.¹⁵² Ukoliko bi Sud utvrdio da Ujedinjena Kraljevina nije ispunila obvezu sadržanu u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i odgovarajuću obvezu međunarodnog običajnog prava, utoliko bi takva odluka Suda imala implikacije za pravnu situaciju preostalih osam država koje posjeduju nuklearno oružje. Postavlja se pitanje može li Sud uopće odlučiti o neispunjenju navedenih obveza od strane jedne države koja posjeduje nuklearno oružje, a da ne odluči da i ostale države koje posjeduju nuklearno oružje, a koje nisu dale pristanak na nadležnost Suda, nisu ispunile navedene obveze. Nadalje, ako bi Sud odlučio da Ujedinjena Kraljevina nije ispunila navedene obveze, može li ju Sud obvezati na vođenje pregovora o nuklearnom razoružanju, a da na vođenje pregovora ne obveže i druge države koje posjeduju nuklearno oružje? Primjenu *monetary gold* načela ilustrativno je prikazao sudac Crawford, konstatirajući da Sud nema nadležnost u sporu između države A i države B utvrditi da je treća država C počinila međunarodno protupravni čin, ako država C nije dala pristanak na nadležnost Suda.¹⁵³

Nadalje, u sporu između Maršalovih Otoka i Pakistana, Pakistan je pitanje nuklearnog razoružanja nazvao „kompleksnim, multilateralnim sporom“.¹⁵⁴ Pakistan tvrdi da Sud, u odsutnosti ostalih država koje posjeduju nuklearno oružje, nije u mogućnosti provesti činjeničnu analizu na kojoj bi se potom temeljio ishod slučaja pred Sudom.¹⁵⁵ Navedeni argument potkrijepljen je Presudom u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve između Sjedinjenih Američkih Država i Nikaragve iz 1986. godine, gdje Sud ističe da nije u mogućnosti samostalno nadomjestiti odsutnost neke od (zainteresiranih)

Posebno mišljenje suca Tomke uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016, paragrafi 38.-41.

¹⁵² Prigovor nadležnosti Ujedinjene Kraljevine na Podnesak Maršalovih Otoka, *op. cit.* u bilj. 150, paragraf 111.

¹⁵³ Odvojeno mišljenje Suca Crawforda uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 86, paragraf 32.

¹⁵⁴ Odgovor Pakistana na Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Pakistana, CIJ Recueil 2015., str. 32.

¹⁵⁵ *Ibid.*, paragraf 7.67.

strana te da navedena konstelacija odnosa postavlja određene granice nadležnosti Suda.¹⁵⁶ Zaključno, Sud ističe da su odsutne strane u nemogućnosti pružiti vlastito viđenje činjenica slučaja te se obraniti od podignutih optužbi.¹⁵⁷ Međutim, mišljenje je autora da navedeni argument ne može služiti tvrdnji Pakistana s obzirom na to da se Međunarodni sud upravo u sporu između Nikaragve i Sjedinjenih Američkih Država osvrnuo na *monetary gold* načelo, zaključivši da u konkretnom sporu ono nije primjenjivo.¹⁵⁸

Kao što je ranije navedeno, Maršalovi Otoci tužili su svih devet država koje posjeduju nuklearno oružje. U sporu s Indijom, Indija je objasnila prirodu svog spora s Maršalovim Otocima na način da je razlikovanje između navedenih devet slučajeva pokrenutih od strane Maršalovih Otoka artifično s obzirom na to da su navedene obveze, koje su navodno povrijeđene (i) od strane Indije, identične u svih devet slučajeva.¹⁵⁹ Indija, stoga, smatra da pravni interesi svih nuklearnih država čine predmet spora između nje i Maršalovih Otoka. Indija je tvrdila da je *monetary gold* načelo primjenjivo u sporu i da Sud, posljedično, nema nadležnost.

Glede nuklearnog razoružanja, Ujedinjena Kraljevina, Pakistan i Indija smatraju da Međunarodni sud nema nadležnost u pojedinačnim sporovima pokrenutim tužbom Maršalovih Otoka jer se radi o provođenju nadležnosti Suda u sporu koji se uvelike tiče i drugih država nad kojima Sud nema nadležnost jer nisu dale pristanak na nadležnost Suda.¹⁶⁰ Posebice je zanimljiva spomenuta argumentacija Indije o identičnosti zahtjeva protiv

---

¹⁵⁶ Presuda Suda u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve, *op. cit.* u bilj. 19, str. 25.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ *Ibid.*, str. 26.

¹⁵⁹ Odgovor Indije na Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, *op. cit.* u bilj. 48, paragraf 34.

¹⁶⁰ U teoriji se, pak, razlikuju dvije dimenzije spomenutog načela – nadležnost *ratione materiae* i *ratione personae*. U slučaju prve, radi se o situaciji u kojoj sudovanje međunarodnog suda obuhvaća i ona pitanja koja stranke nisu ni na koji način podvrgnule jurisdikciji međunarodnog suda. U slučaju druge, radi se o situaciji u kojoj se sudovanje međunarodnog suda odnosi i na neku odsutnu državu nad kojom međunarodni sud nema nadležnost, Vidi više: Tzeng, P., „The Doctrine of Indispensable Issues: Mauritius v. United Kingdom, Philippines v. China, Ukraine v. Russia, and Beyond“, 2016., Blog of the European Journal of International Law, <https://www.ejiltalk.org/the-doctrine-of-indispensable-issues-mauritius-v-united-kingdom-philippines-v-china-ukraine-v-russia-and-beyond/> (pristup: 23.12.2019.).

devet nuklearnih država. Međutim, *monetary gold* test nije isključivo vezan za identičnost predmeta spora, već se dotiče i pitanja dolazi li do sudskog utvrđivanja odgovornosti države koja nije stranka u sporu.¹⁶¹ Praksa Međunarodnog suda pokazuje da je *monetary gold* načelo primjenjivo samo u slučaju kada pravni interesi trećih država (koje nisu stranke konkretnog spora pred Sudom) tvore predmet spora.¹⁶² Nadalje, u Presudi u sporu o monetarnom zlatu uklonjenom iz Rima 1943. godine, Sud postavlja strogi kriterij, navodeći da se stranka u sporu pred Sudom može osloniti na *monetary gold* načelo samo ako je utvrđivanje međunarodne odgovornosti treće države (koja nije stranka u konkretnom sporu pred Sudom) preduvjet da bi Sud mogao donijeti odluku.¹⁶³

Prema mišljenju autora, u slučajevima protiv Ujedinjene Kraljevine, Indije, i Pakistana, *monetary gold* načelo nije primjenjivo. Međunarodni sud ne mora kao preduvjet utvrditi da je Indija povrijedila pravilo međunarodnog običajnog prava na nuklearno razoružanje da bi utvrdio odgovornost Ujedinjene Kraljevine za povredu istog pravila, i *vice versa*. Odnosno, Međunarodni sud ne mora utvrditi da je ikoja druga država koja posjeduje nuklearno oružje povrijedila čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja ili međunarodno običajno pravo na nuklearno razoružanje, kako bi utvrdio da je tek jedna od njih, a koja se nalazi u sporu pred Sudom, povrijedila to isto pravilo. Praksa Suda uvedena presudom Suda u sporu između Naurua i Australije iz 1992. godine potvrđuje da Sud može donijeti presudu koja može imati implikacije za pravnu situaciju trećih država koje nisu pristale na nadležnost Suda. Naime, interesi trećih država ionako su zaštićeni čl. 59. Statuta Suda.¹⁶⁴ Prema pravnoj teoriji, činjenica da će presuda Suda imati određene posljedice i za treće države koje u konkretnom sporu nisu stranke, ne lišava Sud prava (i dužnosti) da odluči u sporu koji se pred njim nalazi.¹⁶⁵ Zaključno, *monetary gold* načelo

---

¹⁶¹ Posebno mišljenje Suca Shahabuddeena uz Presudu Suda glede prethodnih prigovora u sporu o monetarnom zlatu uklonjenom iz Rima 1943. godine, *op. cit.* u bilj. 148, str. 296.

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ Presuda Suda glede prethodnih prigovora u sporu o određenim zemljištima fosfata u Nauru, *op. cit.* u bilj. 122, paragraf 55.

¹⁶⁵ Ajibola, B., „The International Court of Justice and Absent Third States“, *African Yearbook of International Law*, Vol. 4, br. 1, 1996., str. 95.

trebalo bi tumačiti restriktivno te bi oslanjanje na to načelo trebalo dopuštati tek u iznimnim slučajevima.¹⁶⁶

U pravnoj teoriji prepoznata je uloga Međunarodnog suda kao važnog čimbenika u rješavanju sporova između država koje pristanu na njegovu nadležnost. Također, prepoznat je i fleksibilan pristup Međunarodnog suda koji stroge procesne pretpostavke prilagođava konkretnim situacijama za postizanje višeg cilja – mirnog rješavanja sporova između država u svrhu osiguranja mira u međunarodnoj zajednici.¹⁶⁷ Sukladno tome, autori ovog rada mišljenja su da bi primjena *monetary gold* načela u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju predstavljala zloupotrebu procesnih pretpostavki u svrhu izbjegavanja donošenja presude u politički i pravno osjetljivom geopolitičkom pitanju.

7. ZAKLJUČAK

Tri presude Međunarodnog suda u postupcima između Maršalovih Otoka te Ujedinjene Kraljevine, Indije i Pakistana, omogućile su Međunarodnom sudu da se po peti put u svojoj bogatoj jurisprudenciji bavi pitanjem nuklearnog razoružanja. Međutim, kao i u ostalim slučajevima u kojima je Sud imao priliku utjecati na razvoj međunarodnog prava u pitanjima zakonitosti prijetnje, upotrebe ili posjedovanja nuklearnog oružja, čiju smo razornu moć mogli vidjeti još davne 1945. godine prilikom napada na japanske gradove Hirošimu i Nagasaki, ostajemo bez konkretnog odgovora Suda na postavljeno pitanje.

Ipak, činjenica da su ovi postupci barem saslušani pred Sudom, unatoč tome što su okončani već u preliminarnoj fazi postupka, s mrtve je točke pokrenula raspravu o nuklearnom razoružanju i imala brojne pozitivne učinke. Prije svega, potaknula je raspravu u međunarodnoj zajednici o tome postoji li, osim obveze sadržane u čl. VI. Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, i odgovarajuća obveza koja bi nalagala nuklearno razoružanje u općem običajnom međunarodnom pravu. Na to veoma važno

---

¹⁶⁶ Odvojeno mišljenje suca Weeramantryja uz Presudu Suda u sporu o Istočnom Timoru, CIJ Recueil 1995, str. 160.

¹⁶⁷ Mohapatra, A., „Marshall Islands Case: Analysis of the New Pre-Requisite of 'Legal Dispute' and Considering the Unconsidered Objections“, <https://silpnujs.wordpress.com/2017/10/04/marshall-islands-case/>, 2. svibnja 2018.

pitanje autori daju pozitivan odgovor. S obzirom na gotovo univerzalnu prihvaćenost Ugovora o neširenju nuklearnog oružja te niz rezolucija Opće skupštine i Vijeća sigurnosti o nuklearnom razoružanju, za koje glasa čak i nekolicina država koje nisu stranke spomenutog Ugovora, autori smatraju da nesumnjivo postoji i više nego dovoljno dokaza prakse država, kao i *opinio juris*, u prilog toj tezi. Štoviše, držimo da običajnoppravna obveza na nuklearno razoružanje ima karakter *erga omnes* obveze, čije poštivanje pred Međunarodnim sudom može zahtijevati svaka država stranka Statuta Međunarodnog suda.

Također, presude u sporovima između Maršalovih Otoka i nuklearnih sila zasigurno su utjecale i na usvajanje novog Ugovora o zabrani nuklearnog oružja u srpnju 2017. godine, koji predstavlja značajan uspjeh velikog dijela međunarodne zajednice u postizanju konačnog cilja – potpune eliminacije nuklearnog oružja.

Konačno, tri presude Međunarodnog suda imat će značajne učinke i na različita procesnopravna pitanja u njegovoj budućoj praksi, posebice u fazi odlučivanja o prethodnim prigovorima tuženih stranaka. Osim što su uvedene neke nove te modificirane postojeće pretpostavke koje moraju biti zadovoljene da bi postojao „spor“, odvojena i posebna mišljenja sudaca, priložena uz presude, dodatno su pojasnila dosege i mogućnosti primjene *monetary gold* načela. Ostaje nam vidjeti je li Sud novim zaokretom prema formalizmu pozitivno ili negativno utjecao na svoj ugled i sklonost država da mu povjeravaju rješavanje sporova.

POPIS LITERATURE

KNJIGE I PUBLIKACIJE

1. Ajibola, B., „The International Court of Justice and Absent Third States“, *African Yearbook of International Law*, Vol. 4, br. 1, 1996., str. 83-102.
2. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo I*, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
3. Grotto, A. J., „Monetary Gold Arbitration and Case“ u: Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2008.

4. Joyner, D. H., *Interpreting the Nuclear Non-Proliferation Treaty*, Oxford University Press, Oxford, 2011.
5. Villiger, M. E., *Commentary on the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2009.
6. Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2004.
7. Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2007.
8. Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2008.
9. Zamir, N., „The applicability of the Monetary Gold principle in international arbitration“, *Arbitration International*, Vol. 33, br. 4, 2017., str. 523-538.

PRAVNI IZVORI

1. Povelja Ujedinjenih Naroda i Statut Međunarodnog suda pravde, 24. Listopada 1945., Can. TS 1945 No. 7.
2. Ugovor o neširenju nuklearnog oružja, 1. srpnja 1968., 729 UNTS 161.
3. Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, 23. svibnja 1969., 1155 UNTS 331.
4. Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, 10. prosinca 1984., 1465 UNTS 85.
5. Ugovor o zabrani nuklearnog oružja, 7. srpnja 2017., 634 UNTS 281
6. Rezolucija 53/101 Opće skupštine Ujedinjenih naroda, Načela i smjernice za međunarodne pregovore, A/RES/53/101.
7. SC Res. 984, S/RES/984 (11. travnja 1995.).
8. SC Res. 1887, S/RES/1887 (24. rujna 2009.).

PRESUDE MEĐUNARODNOG SUDA I STALNOG SUDA MEĐUNARODNE PRAVDE

1. Presuda Suda glede prethodnih prigovora u sporu o monetarnom zlatu uklonjenom iz Rima 1943. godine između Italije i Francuske, Ujedinjene Kraljevine, i Sjedinjenih Američkih Država, CIJ Recueil 1954.

2. Presuda Suda u sporu o pravu prolaska preko indijskog područja (Goa) između Portugala i Indije, CIJ Recueil 1960.
3. Presuda Suda glede prethodnih prigovora u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve između Nikaragve i Sjedinjenih Američkih Država, CIJ Recueil 1984.
4. Presuda Suda glede preliminarnih prigovora u sporu o primjeni Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida između Bosne i Hercegovine i Jugoslavije, CIJ Recueil 1996.
5. Presuda Suda glede prethodnih prigovora u sporu o određenim zemljištima fosfata u Nauru između Naurua i Australije, CIJ Recueil 1992.
6. Presuda Suda glede zahtjeva za intervencijom u sporu o kopnenoj, otočnoj i morskoj granici između El Salvadora i Hondurasa, CIJ Recueil 1990 .
7. Presuda Suda u sporu *Barcelona Traction* između Belgije i Španjolske, CIJ Recueil 1970.
8. Presuda Suda u sporu *Factory at Chorzow* između Njemačke i Poljske, CPIJ series A 9.
9. Presuda Suda u sporu *Mavrommatis*, CPIJ, series A., 1924.
10. Presuda Suda u sporu o električnoj kompaniji Sofije i Bugarske između Belgije i Bugarske, CPJI, Series A./B.
11. Presuda Suda u sporu o imunitetu države od sudskih postupaka sudova druge države između Njemačke i Italije (s Grčkom koja intervenira), CIJ Recueil 2012.
12. Presuda Suda u sporu o kaznenom progonu ili izručenju između Belgije i Senegala, CIJ Recueil 2012.
13. Presuda Suda u sporu o kopnenoj i morskoj granici između Kameruna i Nigerije, CIJ Recueil 2002.
14. Presuda Suda u sporu o navodnim povredama suverenih prava i morskih područja u Karipskom moru između Nikaragve i Kolumbije, CIJ Recueil 2016.
15. Presuda Suda u sporu o nuklearnim testovima između Australije i Francuske, CIJ Recueil 1974.
16. Presuda Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016.
17. Presuda Suda u sporu o određenoj imovini između Lihtenštajna i Njemačke, CIJ Recueil 2005.
18. Presuda Suda u sporu o rasnoj diskriminaciji između Gruzije i Rusije, CIJ Recueil 2011.

19. Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog mora, CIJ Recueil 1969.
20. Presuda Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Libije i Malte, CIJ Recueil 1985.
21. Presuda Suda u sporu o vojnim i paravojnim djelatnostima u Nikaragvi i protiv Nikaragve između Nikaragve i Sjedinjenih Američkih Država, CIJ Recueil 1986.
22. Presude Suda u sporovima o Jugozapadnoj Africi između Etiopije i Južne Afrike te Liberije i Južne Afrike, CIJ Recueil 1966.
23. Savjetodavno mišljenje o zakonitosti upotrebe nuklearnog oružja u oružanom sukobu, CIJ Recueil 1996.
24. Savjetodavno mišljenje Suda o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, CIJ Recueil 1996.
25. Savjetodavno mišljenje Suda o interpretaciji mirovnih ugovora, CIJ Recueil 1950.

IZJAVE, POSEBNA I ODVOJENA MIŠLJENJA SUDACA MEĐUNARODNOG SUDA

1. Izjava predsjednika Suda Bedjaouija uz Savjetodavno mišljenje Suda o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, CIJ Recueil 1996.
2. Izjava sutkinje Xue uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016.
3. Odvojeno mišljenje *ad hoc* suca Gaje uz Presudu Suda u sporu o imunitetu države od sudskih postupaka sudova druge države, CIJ Recueil 2012.
4. Odvojeno mišljenje suca Bedjaouija uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, CIJ Recueil 2016.
5. Odvojeno mišljenje suca Bennouna uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016.
6. Odvojeno mišljenje suca Cañado Trindadea uz Presudu Suda glede prethodnih prigovora u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, ICJ Recueil 2016.
7. Odvojeno mišljenje suca Crawforda uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016.

8. Odvojeno mišljenje suca Robinsona uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, CIJ Recueil 2016.
9. Odvojeno mišljenje suca Weeramantryija uz Presudu Suda u sporu o Istočnom Timoru, CIJ Recueil 1995.
10. Odvojeno mišljenje suca Yussufa uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju, CIJ Recueil 2016.
11. Posebno mišljenje suca Ammouna uz Presudu Suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Sjevernog Mora, CIJ Recueil 1969.
12. Posebno mišljenje suca Ammouna uz Presudu u slučaju *Barcelona Traction*, CIJ Recueil 1970.
13. Posebno mišljenje suca Bhandarija uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016.
14. Posebno mišljenje suca Jessupa uz Presudu Suda u slučaju *Barcelona Traction*, CIJ Recueil 1970.
15. Posebno mišljenje suca Ranjeva uz Savjetodavno mišljenje o zakonitosti prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja, CIJ Recueil 1996.
16. Posebno mišljenje Suca Shahabuddeena uz Presudu Suda u sporu o određenim nalazištima fosfata u Nauru, CIJ Recueil 1992.
17. Posebno mišljenje suca Tomke uz Presudu Suda u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, CIJ Recueil 2016.

PODNESCI I DRUGI MATERIJALI STRANAKA U SPORU PRED MEĐUNARODNIM SUDOM

1. Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, 2014.
2. Odgovor Indije na podnesak Maršalovih otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Indije, 2015.
3. Odgovor Pakistana na Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Pakistana, CIJ Recueil 2015.
4. Prigovor nadležnosti Ujedinjene Kraljevine na Podnesak Maršalovih Otoka u sporu o nuklearnom oružju i razoružanju između Maršalovih Otoka i Ujedinjene Kraljevine, 2015.

DRUGI IZVORI

1. Decision of the International Court of Justice in the Nuclear Arms Race Case, <http://www.harvardilj.org/2016/11/decision-of-the-international-court-of-justice-in-the-nuclear-arms-race-case/>
2. Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory, <http://www.icj-cij.org/en/declarations/gb>
3. Mohapatra, A., „Marshall Islands Case: Analysis of the New Pre-Requisite of 'Legal Dispute' and Considering the Unconsidered Objections“, <https://silpnujs.wordpress.com/2017/10/04/marshall-islands-case/>
4. Proulx, V.-J., „The World Court's Jurisdictional Formalism and its Lost Market Share: The *Marshall Islands* Decisions and the Quest for a Suitable Dispute Settlement Forum for Multilateral Disputes“, https://law.nus.edu.sg/wps/pdfs/007_2017_Vin-Jo.pdf
5. Report of the International Law Commission on the work of its Fifty-third session, 23 April – 1 June, 2 July – 10 August 2001, *General Assembly, Official Records*, Fifty-six session, Supplement No. 10 (A/56/10)
6. Report of the International Law Commission on the work of its Sixty-fifth session, 6 May – 7 June, 8 July – 9 August 2013, *General Assembly, Official Records*, Sixty-fifth session, A/CN.4/663
7. Report of the International Law Commission on the work of its Sixty-sixth session, 5 May – 6 June, 7 July – 8 August 2014, *General Assembly, Official Records*, Sixty-sixth session, A/CN.4/672
8. The Meeting of Kim Jong-un and Moon Jae-in, <https://www.nytimes.com/2018/04/27/opinion/kim-jong-un-moon-jae-in-talks.html>
9. Tzeng, P., „The Doctrine of Indispensable Issues: Mauritius v. United Kingdom, Philippines v. China, Ukraine v. Russia, and Beyond“, 2016., Blog of the European Journal of International Law, <https://www.ejiltalk.org/the-doctrine-of-indispensable-issues-mauritius-v-united-kingdom-philippines-v-china-ukraine-v-russia-and-beyond/>
10. U.S. and North Korea in ‘Detailed’ Talks on Trump-Kim Meeting, South Says, <https://www.nytimes.com/2018/04/11/world/asia/north-korea-trump-kim-jong-un.html>

11. United Nations Office for Disarmament Affairs, Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, Status of the Treaty, <http://disarmament.un.org/treaties/t/npt>
12. SC Resolution 1887: Packaging Nonproliferation and Disarmament at the United Nations, <http://www.nti.org/analysis/articles/unsc-resolution-1887/>

MARSHALL ISLANDS vs. NUCLEAR SUPERPOWERS – HAS THE TIME COME FOR NUCLEAR DISARMAMENT?

Hana Fiala

Matko Sanjin Jovanović

Helena Lijović

Tomislav Tot

Summary

In the recent proceedings instituted by Marshall Islands against three nuclear States, the International Court of Justice had the opportunity to decide upon the customary character of Article VI of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. However, the Court decided in all three cases that there is no dispute between the parties and that, consequently, it has no jurisdiction to decide in the contentious cases. The Court's judgments raised the question whether there is a rule of customary international law concerning nuclear disarmament. Furthermore, the Court's judgments surely affected the adoption of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons in July 2017. First, the authors analyse the state practice and opinio juris regarding nuclear disarmament in order to prove that there is a rule of customary international law concerning nuclear disarmament. Further, the authors argue that the obligation contained in Article VI of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons and the corresponding rule of customary international law have an erga omnes character and consequently, all States in the international community are entitled to invoke the responsibility of a State, if there is a breach of the mentioned rule. Authors continue by analysing the Court's arguments concerning the non-existence of a dispute between Marshall Islands and the nuclear powers, and analyse the negative consequences of such decision. Finally, authors analyse the applicability of the monetary gold principle in cases between Marshall Islands and nuclear powers.

Keywords: *customary character of the obligation concerning nuclear disarmament, erga omnes obligations, existence of a dispute, monetary gold principle, International Court of Justice.*